

Reindriftnytt

Boazodoallo·odđasat

Nr. 3 - September 2003 - 37. årgang

Reindriftnytt Boazodoallo-oddasat

Ansvarlig utgiver:

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta
Reindrifftsforvaltningen
Markveien 14, 9510 Alta

Telefon Reindrifftsforvaltningen:

78 45 70 20
78 45 70 49 (fax)
e-post: alta@reindrift.no

Hjemmeside: www.reindrift.no

Redaksjon:

Ansvarlig

Agnar Berg

Tlf: 75 51 86 27 e.kl 17.00

Per Torbjørn Jystad

Tlf: 75 58 58 99 e.kl 17.00

Mobil: 45 61 04 47

Adresse:

Per Torbjørn Jystad
Storsvingen 9, 8012 Bodø
Merk; Reindriftnytt
e-post: ptojoy@online.no

Annonser:

MediaRingen AS
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04
Fax. 78 45 70 05
e-post: sarilla@mediaringen.com

Grafisk produksjon:

Bjørkmanns Trykkeri AS
Aronnesv. 63
Postboks 2132, 9507 Alta
Tlf: 78 44 66 88
e-post: post@bjorkmanns.no

Annet:

Reindriftnytt utgis fire ganger i året. Magasinet har et opplag på ca. 2.500 og henvender seg til utøvere og forvaltning i og rundt reindriftnæringen.

For- og baksider

Forsiden: Arbeid i Fiettar 22.

Foto Agnar Berg

Baksidfoto: Agnar Berg

Innhold

Fikk overta gårdsbruket

Østre Namdal reinbeitedistrikt måtte kjempe lenge for å få overta gården Bjørkmo'n. Alle instanser lokalt og på fylkesnivå nektet for Statens landbruksforvaltning grep inn og ga distriktet konsesjon til å drive.

Side 6-7

– Få reinen ut av byen

Er reinen i bygatene i Hammerfest en attraksjon for turistene eller en pest og en plage? Les mer om sinte borgere som vil ha reinen vekk.

Side 20-21

Bonus for å avvikle

Reintallet i Vest-Finnmark må ned. Mindre rein betyr mer levevillige forhold for de som ønsker å satse på reindriften 100 prosent, men er bonusen tilstrekkelig for å få mange nok til å si ja til en frivillig nedslaktning eller avvikling?

Side 8-12

Ikke en kvadratmeter å miste

Reindriftnæringen taper beitelandet bit for bit. Reindriftnytt har i dette nummeret en rekke saker som viser de alvorlige konsekvensene. – Vi må få opp lønnsomheten for å kunne påvise et større inntektstap ved arealtap, mener distriktsformann Mikkel Nils A. Sara.

Side 14-25

Anker dommen fra Brønnøy tingrett

Brønnøy Kalk anket saken etter at tingretten tilkjente Brønnøy Kvittfjell og Brurskanken reinbeitedistrikt 810.000 i erstatning pluss dekning av saksomkostninger. Reinbeitedistriktene er på sin side godt i gang med en motanke.

Av Per Torbjørn Jystad

Verken Brønnøy Kalk AS eller reinbeitedistriktene sier seg dermed fornøyd med dommen som ble avsagt 17. juni i år. I tillegg til erstatningssummen på 810.000 må selskapet også ut med 250.000 kroner til dekning av motpartens saksomkostninger. Inklusiv egne saksomkostninger og en tidligere utbetaling til reinbeitedistriktene, landet regningen på ca. 1,4 millioner kroner for gruveselskapet. Dette ble for drøyt selv om selskapet hele tiden har understreket at de var inneforstått med at gruve-driften ville medføre ulemper for rein-driften. I ankesaken for lagmannsretten påstår gruveselskapet fullstendig frifinnelse.

Bakgrunnen for erstatningssaken er at reinbeitedistriktene tapte viktige vinterbeiter i Velfjorden øst for Brønnøysund etter at Brønnøy Kalk startet opp gruve-driften i området på midten av 90-tallet. I alt er minst ca. 5.000 dekar som kunne huset 2.000 rein mellom Ursfjorden og Velfjorden, berørt. Nærmere 1.620 dekar er skallet helt av i takt med masseuttakene. At saken har trekt ut i tid skyldes blant annet at gruveselskapet

lenge ikke medvirket til gjenåpning av den stengte flyttleia, og at de to reinbeitedistriktene var uenige om hvem som hadde beiteretten i området. Men omsider valgte distriktene å gå til felles sak.

Reinbeitedistriktenes advokat John Jonassen sier at de to distriktene i utgangspunktet var fornøyd med dommen i tingretten og derfor ikke innstilt på å gå videre med saken.

En usikkerhet som ble ryddet av veien var blant annet knyttet til tolkninger i erstatningsretten, der et av de bærende prinsippene er at man må kunne dokumentere et økonomisk tap.

– Det er vanskelig å påvise det reelle inntektstap når beiteland går tapt. Dette skyldes at lidt beitetap kompenseres med merslitasje i øvrige områder. Dette synes tingretten å ha forstått, noe som er lagt til grunn i dommen, forteller advokaten som til daglig har kontor på Røros.

– Men også fra vårt hold er det slutninger i dommen vi mener er feil, fortsetter John Jonassen.

Konkret peker han på at det i dommen vises til at inngrepet har skjedd i det for reindriften verst tenkelige området. Samtidig verdsetter ikke retten høyt nok at det er spesielt verdifulle vinterbeiter som er gått tapt.

– Områdene ligger ved sjøen noe

Kalkbruddet i Brønnøy.

Foto: Gjørnan Engen, Brønnøysunds Avis

som gjør at det er bar mark der store deler av vinteren også. Beitetilgjengeligheten er derfor meget høy, noe som skulle blitt verdsatt deretter, utdypet han.

John Jonassen peker også på en feil av mer formell karakter. Selv om det er reinbeitedistriktene som har forskuttert rettssaken og som var sakens parter, ble erstatningssummen og saksomkostningene tilkjent staten ved reindriftingsfondet.

– Vi mener erstatningsutbetalingen skulle gått direkte til reinbeitedistriktene, selv om vi selvsagt ikke tror at det ville medført praktiske vanskeligheter å få pengene tilbakeført fra fondet.

Reinbeitedistriktene ble tidlig enige om at erstatning for fremtidstap skulle forvaltes av Reindriftingsfondet og utbetales til fremtidige utøvere ved behov, men dette er et internt spørsmål som ikke har vært gjenstand for tvist for domstolene.

Når ankesaken eventuelt kommer opp er ennå ikke klart. John Jonassen regner med at det kan gå opp mot et år før man igjen møtes i Hålogaland lagmannsrett.

Oaivečálus

Dássožii lea Boazodoallohoavda ieš čállán Boazodoallooddásiid oaivečállosa, muhto go jodihangottis dál leat golbma olbmo, de čállit mii oaivečállosa vuorrolaga.

Boazodoalu areálageavaheapmi ja areálagáhtten leat áššit maid Boazodoallohálldahus vuorruha. Mannan geasi leat mii dađi bahábut vuohtán ain garraset vuoiŋŋa iešgudet guovluin. Oažžu dušše namuhastit negatiivvalaš čuoččuhusaid ja digaštallamiid mat dán geasi leat leamaš mediain bohccuid birra Hammerfeastas. Boazodoallit leat dasa lassín váidon politiijaide, ja čuoččuhuvvo ahte sii eai leat doahhtalan guodohangeatnegasuoda. Vaikko eat sáhte čujuhit čielga oktavuhtii, de vuohtit mii ahte dás sáhtta leat oktavuolta dasa go sihke boazodoalloláhka ja plána- ja huksenláhka dál leat rievdaduvvome, ja ahte finnmárkkuláhkaevttohus lea ovddiduvvon. Sáhtta vel nu nai ahte soames oaivilat ja čuoččuhusat leat vuolgán válgagičču stragegiijain. Dákkár áiggis eat galggaše massit bálgesčuovgga, muhto muittus atnit ahte boazodoallu lea ealáhus man ceavcin ollásit lea dan duohken ahte das leat guohtuneatnamat. Go de diehtit man ollu stuora ja smávva sisabahkkemat

leat leamaš boazoguohtuneatnamiidda, de fertejit areálaáššit leat hui guovddázis sihke ealáhusas ja hálldahusas. Boazodoallohálldahus áigu garraseappot bargagoahtit lasihit servodaga ipmárdusa boazodoalu areáladárbbuid birra.

Njuovadeamit leat álgán ja Boazodoallohálldahus muittuha ahte dál lea áсахuvvon bonus-ortnet Oarje-Finnmárkku boazologu heaveheami oktavuodas. Dat lea eaktudáhtolaš fáladat sidjiige geat iešdáhtus unnidit boazologu, dahje heaittihit iežaset doalu. Mii sávvat ahte dát fáladat oažžu orohagaid iežaset dihtomielaččat guorahallat boazologu heiveheami vejolašvuodaid. Mii muittuhit boazodolliide ahte dán háve leat doaimmat heivehuvvon boahit boazodolliide njuolga alcceseaset buorrin (ii ge nugo Nuppástuhtinprográmma muhtun jagiid áigi).

Maŋemus buriid jahkodagaid geažil livčče dán čavčča ollu njuovvanbohccot. Dát dagaha ovttas odđa doarjjaortnegiiguin ahte boazodoalu ruhtadilli sáhtta sakka buorránit

Mánŋga jagi buorit dálkkádagat dahket ahte boazolohku dál sakka lassána Finnmárkkus. Muittus gal maiddái lea ahte jahki ii leat jagi

viellja. Muhtumat soitet jurddašit ahte goavvedálvi ja boazojámut sáhttet fas boahit. Jus nie jurddaša ja dan geažil unnán njuovvovuvvo, seammás go boazolohku lassána, de šaddá Boazodoallohálldahussii hui váttis ákkástallat ”heahtečovdosiid” ásaheami, nugo ovdal leat lágiduvvon.

Boazodoallohálldahusa jodihangoddi ja Eanandoallobartemeantta ovddasteaddjit dolle mannan gida čoahkkimiid Davvi- ja Lulli-Trøndelága boazodolliiguin. Dáin čoahkkin beasaimet gullat oaiviliid Boazodoalu Árvohákanprográmma birra. Dál leat SND ja Boazodoallohoavda soahpan čoahkkima, ja mii áigut doppe ovddidit daid oaiviliid maid leat ožžon ealáhusas. Mii geahččalit maiddái čielggadit rájiid SND ja Boazodoalu Ovddidanfoandda gaska.

Loahpas deattuhan ahte mii sávvat ahte doarjjaortnegiid nuppástuhtin lasiha boazodoalu árvoháhkama, ja ahte lassi dienas fas nuppi vuorus dahká ahte boazodoallu oažžu buoret coavcci ee. areálaáššiin.

Stig Goran

Leder

Inntil denne utgaven av Reindriftnytt har lederen blitt skrevet av Reindriftnyttssjefen personlig, men som følge av at ledelsen nå består av et trekløver vil denne oppgaven heretter gå på rundgang.

Reindriftnyttens bruk og vern av arealer er et saksforhold som vi i Reindriftnyttforvaltningen har et sterkt fokus på, og denne sommeren har vi med bekymring registrert en ytterligere skjerpet tone fra ulike hold. Det er bare å se hen til den negative omtale og de diskusjoner som har versert i media i sommer om rein i Hammerfest. Reindriftnyttutøvere har til og med blitt anmeldt for, påstått, manglende overholdelse av driveplikten. Uten å kunne peke på noen klar årsak til dette, så føler vi at det her kan være en sammenheng med at både reindriftnyttloven og plan- og bygningsloven nå er gjenstand for endringer, samt at finnmarksloven er lagt frem. Man kan vel heller ikke se bort fra at en del av utspillene som er kommet er et ledd i en valgkampstrategi. Det er i en tid som nå det er viktig å ikke miste fokus, og heller holde fast på det enkle faktum at reindriftnytten er fullstendig avhengig av arealer for å kunne overleve som den næringen den er. Når vi da tenker på de små og store inngrep som skjer i reinbeiteområdene må arealspørsmålene prioriteres høyt både i næring og forvaltning. Reindriftnyttforvaltningen vil

intensivere arbeidet med å øke forståelsen i samfunnet for reindriftnyttas arealbehov.

Årets slaktesesong er nå i gang og Reindriftnyttforvaltningen vil minne om at det nå er etablert en bonusordning i forbindelse med reintallstilpasningen i Vest-Finnmark. Dette er et tilbud til de som selv ønsker å redusere sin reinflokk, eventuelt avvikle sin reindriftnytt. Vi håper at dette tiltaket vil gi resultater i form av at det i distriktene tas bevisste valg i retning av tilpasning av reintallet. Vi ber reineriere merke seg at denne gangen er tiltakene direkte rettet mot den enkelte reinerier (i motsetning til Omstillingsprogrammet for noen år siden). Som følge av gode produksjonsbetingelser de siste år, er det et stort slaktevolum som kan tas ut i løpet av sesongen. Denne situasjonen, sammen med stimulering som ligger i en ny tilskuddsordning, gjør at næringsutøvernes økonomi kan styrkes betydelig.

Etter noen år med gode klimatiske forhold ser vi at reintallet er sterkt

stigende i Finnmark. I denne sammenheng vil en måtte ta høyde for at kommende vinter ikke nødvendigvis vil være lik de forrige. I verste fall kan man stå overfor en vinter med store tap. I en slik tenkt situasjon med et lite slakteuttak, sammenholdt med et økende reintall, vil det være svært vanskelig for Reindriftnyttforvaltningen å arbeide for eventuelle «krisepakker», som man har sett tidligere.

Ledelsen i Reindriftnyttforvaltningen og representanter fra Landbruksdepartementet hadde i vår møter med reindriftnyttnæringen i Nord- og Sør-Trøndelag. På disse møtene fikk man en del tilbakemeldinger knyttet til Verdiskapingsprogrammet for reindriftnytt. Det er nå berammet et møte mellom SND og Reindriftnyttssjefen, og for oss vil det være viktig å få formidlet videre de synspunktene som vi har fått fra næringen. Vi vil også forsøke å få klarlagt en del grenseganger mellom SND og Reindriftnyttens Utviklingsfond.

Avslutningsvis vil vi fremheve at vi håper at omleggingen av tilskuddsordningen vil bidra til økt verdiskaping i reindriftnytt, og at en økt inntjening vil føre til at reindriftnytt vil stille sterkere bl.a. i arealspørsmål.

Stig Gøran

Gårdeier til slutt

Gaerteneburrie – minngemesgeatjan

Kan et reinbeitedistrikt få konsesjon for å drive en landbrukseiendom? Lokalt og i fylket var svaret nei, men Landbruksdepartementet skar gjennom. – En svært viktig avgjørelse for oss konstaterer leder i Østre Namdal reinbeitedistrikt, Algot Jåma.

Av Per Torbjørn Jystad

Reinbeitedistriktet vant budrundene som ble organisert av lensmannen. Og for 810.000 kroner ble distriktet eier av gården Bjørkmo, ca fem kilometer fra Røyrvik ved Limingen i Nord-Trøndelag.

– Formelt overtok vi gården for to år siden, men både formannskap, kommunestyret og fylkeslandbruksstyret sa nei til å gi oss konsesjon. Anken førte heller ikke frem, men Statens landbruksforvaltning ga oss medhold i at et distrikt og ikke bare en enkeltperson kunne stå som eier av gården, sier lederen i Østre Namdal reinbeitedistrikt, Algot Jåma.

I mai i år kom brevet distriktet hadde håpet på; konsesjon på 4.000 mål utmark og 190 mål innmark.

– Planen er å samle alt her, og med den bruken vi legger opp til er det svært viktig at nettopp distriktet står som eier av Bjørkmo'n, oppsummerer han.

Den bitre feiden om retten til land gikk denne gangen i reindriftsnæringens favør. Distriktet har 11 driftsenheter. Ti av disse sogner til området. Jåma synes det er merkelig at man ikke lokalt også så betydningen av at

Bjørkmo: Reinbeitedistriktet fikk konsesjon til Bjørkmo'n i mai i år. Ti driftsenheter vil samle sin aktivitet rundt gårdsbruket med 190 mål innmark og 4.000 mål utmark.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Bjørkmo: Båatsoeburrie-dajve konsesjovnem Bjørkmoese åadtjoeji suehpeden daan jaepien. Luhkie barkoesijjeh tjåånghkenieh gaertienasse gusnie 190 dajve-vuemsieh sjsnjeld dajvesne jih 4000 dajve-vuemsieh ålkoe-dajvesne.

Guvvie: Per Torbjørn Jystad

reindriftsnæringa fikk bedre driftsvilkår.

For Bjørkmo ligger midt i flyttleia mellom Jåma og Djærka. Det gjør at det er ideelt å flytte slakte- og skillegjerdet fra det gamle området noen kilometer unna på andre siden av elva og nærmest inn på tunet.

– Der det gamle anlegget lå hadde vi få muligheter til å utvide. Nå får vi et sted der det er godt med plass, strøm og god bilvei helt frem. Bygningsmassen skal vi også ta i bruk. Blant annet ønsker vi å gjøre mer ut av biprodukter. Konkret vurderer vi et mindre foredlingsanlegg, der vi i første omgang vil ta hånd om skinnene selv med tørking og bearbeiding, forteller Jåma.

Vanskader på bygningsmassen gjør at det er vanskelig å fastslå eksakt hva som skal til av investeringer. En

halv million må nok minst til.

– I første omgang vil vi få i stand hovedhuset, påpeker han.

Camping

Innmarka skal brukes som før til grasproduksjon både for tørking og rundball, men det blir ikke snakk om husdyrhold ut over hest og kanskje kløvrein. Nede ved elva ligger en liten campingplass med fire hytter og et servicebygg tilhørende gården. Et utgangspunkt for turisme, men i småskala det også.

Hvorvidt det blir fastboende igjen på Bjørkmo er ikke avklart.

– Slik det ser ut i dag er alle i distriktet bosatt i kommunen med hus og hjem. Blir det drift her må vi nok ha noen boende her for å ha oppsyn med stedet, funderer han.

Mejtie sån båtsoeburrie dajve maah-
ta luhpiem åadtjodh laanteburrie
eekem evtiedidh? Åromesijjesne jih
tjteltesne lij vaestiedasse ijje, mohte
Departementet mij dajvi gujmie
reerie, luhpiem vedtieji. – Joekoen
vihkeles nænnoestimmie mijjese,
åvtehke Luvlie Njåmesjevuemien
båtsoeburrie dajvesne, Algot Jåma
jeahta.

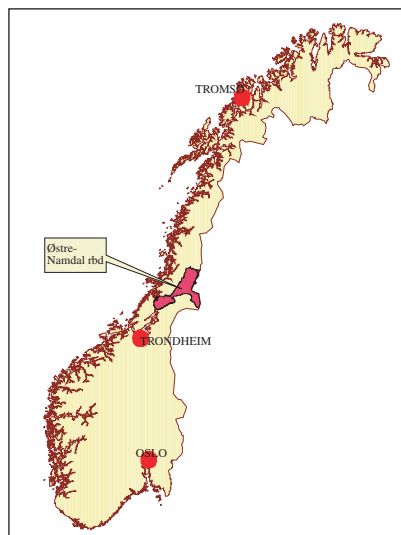
Båtsoeburrie dajve jijnemes sijhti
mæksedh jih 810 000 kråvnoej
åvteste lij gaertene man nomme
Bjørkmoe mijjen. Dihte lea vijhte
kilovmeterh Raavrvijhkeste Lyjmegen
baalte.

– Gøøkte jaepieh daan åvtelen
mijjeh gaartenem dåastoejimh,
mohte dovne formanskape, tjeltes-
ståvroe jih fylhken laanteståvroe idt-
jin mijjese sijthh konsesjovnem ved-
tedh. Læjhkan, Staaten laanteburrie
reereme jeehti distrikte meehti gaarte-
nem åstedh seamma goh aajne
almetje, åvtehke Jåma muana.

Suehpeden prievie bøøti maam
båtsoeburrie-dajve lij vuertieminie.

Dihte konsesjovnem vadta, 4000
dajve-vuemsieh (daaroen jiehtsh:
mål) ålkoedajveste gaartenen miereste
jih 190 vuemsieh sjisnjel-dajveste.

Gaajhke edtja daase tjøønghkesov-
vedh jih vihkeles dihte juktie båtsoe-

burrie-dajve dihte aajhtere dan Bjørk-
moen gaertienasse.

Daan aejkien dihte laante-tsælloe
båtsoeburrie-almetjidie buerie sjidti.

Båtsoeburrie-dajvesne 11 barkoe-
sijjeh. Luhkie dejstie sinsitnien baal-
te.

Jåma muane rovnigs juktie eah æj-
viah-almetjh sjiere sijjesne vuejniah
man vihkeles saemiej barkoe-sijjide
bueriedidh.

Bjørkmoe lea juhteme-geajnosne,
Jåman jih Djærkan gaskesne.

Nimhtie aelhkie sjædta leekeme-
jih raerhkeme-giedtiem foeresjidh
jeanoen dunnie bieleste gåetien sjål-
joen bealese.

Gusnie aerebi sijjie, ij lij naan nue-

pie maam vijriedidh. Guktie daelie,
dellie buerie sijjie gusnie dovne el-
njuvvieh jih geajnoe raakte baalte.

Gåetide dennie orre dajvesne edt-
jebe åtnose vaeltedh. Mijjen mielesne
lea gaajhkem gorredidh. Sijhtebe
dueljide vaeltedh, dejtie jijtje gajhke-
didh jih nimhtie gaervies doekemisse
darjodh.

Tjaetsie-goerpe gåetine dåvvemem
dovres dorje. Sovmem bielie milljov-
ne disse daerpies. Voestes mieresne
tjoeveribie æjvie-gåetiem dåvvodh,
åvtehke muana.

Camping

Laante gaartenen baalte edtja kraesie-
sjædtose provhksovvedh. Sijhtebe
dovne gajhke kraesieh jih aaj jorpe
tjengkerh øørnedh.

Bovtsh jih hierkieh sån "gåetie-juv-
rine", mohte ij naan jeatja juvrh.

Jeanoen bealesne
"campingesijjie" gusnie njielje hæhtjo-
eh jih aaj øørne-gåatetje. Desnie naa-
ken maehtieh jijje-gåartesem, mohte
eah man gellie.

Mejtie gieh edtjeh gaertienisnie
årroddh abpe jaepiem, ibie daejrieh.

Guktie daelie, gaajhkesh dovnes
tjteltesne årroeminie gusnie gåetieh.

Jis barkoe gaertienisnie, gie joem
tjuara desnie årroddh geehtemen
gaavhtan.

Fortsetter kampen for hyttene

Østre Namdal reinbeitedistrikt gir ikke opp kampen om å få bygge to gjerhytter inne i Børgfjell Nasjonalpark.

Lederen i reinbeitedistriktet, Algot Jåma, mener at det strider mot nærings rett til å drive i området å nekte dem å sette opp to gjerhytter.

Distriktet hadde i 2002 satt opp to hytter midlertidig inne i beiteområdet da bråket med myndighetene startet.

– Hyttene ble satt opp midlertidig for de vi skulle prøve ut plasseringen. Det skulle i utgangspunktet

være en kurant sak, men Fylkesmannen i Nordland godtok ikke dette og vi ble anmeldt og bøtelagt. Påfølgende fikk vi en frist fra Direktoratet for Naturforvaltning og regjeringsadvokaten om å fjerne hyttene. Det gikk vi med på for å unngå å pådra oss store kostnader, sier Jåma.

Men siste ord er langt fra sagt om hyttebyggingen, som ble rikskjent da TV2 kjørte hyttesaken i programmet Dokument 2 i vår. Jåma mener at programmet avdekker en forskjellsbehandling mellom fylkene som ikke er til å leve med.

– Vi vil derfor engasjere en jurist for å se på saken på nytt. Vi har en

rett til ferdsel og opphold i områdene og for å drive i dette området trenger vi flere enn de to gjerhyttene vi har i dag, konkluderer han.

Jåma påpeker at presset på å bygge hytter i og rundt reinbeiteområdene øker fra år til år.

– For vår del har distriktet i denne saken stått samlet i stedet for at hver enkelt skal opptre på egen hånd med søknader. Det begrenser antallet søknader fra kanskje 10 til to hytter. Det mener vi er positivt på mange måter både for reindriftsnæringen og hensynet til nasjonalparken.

– Burde ha vært bedre

Ungene vil ta det tungt om vi velger å slutte i reindriften, sier Henrik I. Eira. Her sammen med familien; Aslak Henrik (13), kona Randi Anita Skum Eira, Hans Isak (1) og Tor Ivar (7).

Foto: Agnar Berg

innen 1. april 2005. For å nå dette målet har Stortinget vedtatt en bonusordning for å stimulere reineiere til å slutte i reindriften.

Det er 16 driftsenheter i distriktet Sara tilhører, 22 Fiettar. I distriktet er det ifølge Sara omlag 50 reinmerker. Det er bare driftsenhetene som kan få avviklingslønn. Men reineiere som ikke har egen driftsenhet, men kun reinmerke, vil også kunne være med i bonusprogramet.

Vanskelig avgjørelse

En av dem som kun har reinmerker i 22 Fiettar er familien Henrik I. Eira. Det blir et vanskelig valg for familien om de skal ta imot bonusordningen og slutte i reindriften eller om de skal fortsette.

– Dette handler ikke bare om penger, men i høyeste grad om livsstil. Ungene vil ta det tungt om vi satte en strek nå. Jeg ser jo hvor stor interesse våre to største barn har for reindrift, sier Henrik I Eira.

Henrik I. Eira og Randi Anita Skum Eira har tre barn på ett, sju og tretten år. Begge har fast jobb i Kautokeino i tillegg til å være reineiere. Hun i skoleverken, han i Fjelltjenesten.

Henrik Eira sier at spesielt for dem som har full eller deltidsjobb så frykter en toppskatten skal spise opp mye av det som kommer som inntekt i

Tilbudet fra staten til reineiere som velger å slutte med reindrift burde ha vært bedre. Staten burde ha gitt mer penger til dem som vil avvikle.

Av: Agnar Berg

Det mener leder i Kautokeino Flytt-samelag, Nils Mathis M. Sara. Sara var på det første informasjonsmøte 18. august på Skaidi for Østre Sone i Vest-Finnmark for reindriftsutøvere som vurderer å avvikle driften i forbindelse med reintallstilpasningen i Vest-Finnmark.

Avviklingslønn

Sara sier at det var omlag 25 reineiere på møtet og at stemningen blant reineierne etter møtet var at tilbudet fra staten var for lavt.

Staten har i forbindelse med rein-

tallstilpasningsprosjektet verdsatt en driftsenhet til 450.000 kroner. Dette beløpet får reineieren som har driftsenhet som avviklingslønn i tillegg til en bonus per rein han eller hun slakter etter regler som vil fastsettes i en egen bonusforskrift.

Sara mener at 450.000 kroner ikke er mye og mindre blir det når skatten er trukket fra. Han tror at en reineier i gjennomsnitt sitter igjen med 250.000 kroner i netto. For en reineier som er mellom 30 og 40 år og skal starte et nytt liv og utdanne seg er dette for lite, mener Sara. Sara tror at staten må høyne tilbudet til avviklingslønn og at bonuspenger per rein slaktet må opp for å få ordningen mer attraktiv.

Reintallstilpasningsprosjektet går ut på å få ned det høyeste reintallet til under 63.700 i Vest-Finnmark

form av bonus i forbindelse med avvikling av driften.

Den nye reindrifftsloven

– Frykt for høy toppskatt er en bremse for reineiere som har annet arbeid i tillegg. Spørsmålet er om det blir noe igjen for dem som har spart et helt liv? Jeg ville ha vurdert å slutte hvis jeg kom skattemessig godt fra det. Men så har vi også dette med

livsstil, reindrift og unger som ikke gjør det enkelt å ta et slikt valg.

En annen og ikke mindre viktig sak som gjør det vanskelig å avvikle nå er at «slutttilbudet» kommer før den nye reindrifftsloven er klar.

– Reindrifftsloven og bonusordningen skulle ha kommet samtidig. Hvis det var slik så hadde det vært lettere å ta et valg, sier Eira.

– Spesielt de unge er avventende

siden fordi de lurer på om loven er tilpasset ungdommen. Om den er det vil de fortsette. Men dette får en jo ikke vite før til neste år og da er toget gått for bonusordningen. En annen ting som vi lurer på er hvordan staten vil reagere hvis en ikke innen 1. april 2005 når målsetningene om et høyeste reintall på 63.700 for Vest-Finnmark, sier Eira.

Eksempler på bonus ved avvikling og reduksjon

Av Berit Anne Sara Triumf

Bonus pr. slaktet rein skal komme som et pluss for den enkelte reieier. Bonusen er ikke knyttet til alder, driftsenhet, driftstilskudd, næringsoppgave osv. Utgangspunktet for beregning av bonus er reintallet 1. april 2002. Det vil si at det er reduksjonen fra 1. april 2002 som premieres, og ikke det man normalt slakter. Nedenfor følger noen eksempler på hvor mye bonus reieieren oppnår ved avvikling og ved reduksjon.

AVVIKLING:

A.
Anne er 30 år og har driftsenhet. Hun hadde **500 rein pr 1. april 2002**. Anne velger å avvikle sin virksomhet høsten 2003. Hun har høsten 2002 slaktet 220 rein, og i 2003 slakter hun 400 rein.

Bonus på
kr 1500 x 500 rein utgjør kr 750 000,-
+ Innløsning av driftsenheten etter forskrift for Reindriffts Utviklingsfond kap 5, som er på kr 450 000,-
+ tilskudd etter Reindrifftsavtalen;
• tidligslaktetilskudd (kr 10 pr kilo ved slakt før 10. oktober/kr 5 pr kilo ved slakt før 31. desember)

- driftstilskudd
- kalvetilskudd (kr 150 pr kalv)
- eventuell produksjonspremie (annen inntekt fra næringen)
- eventuell ektefellestilskudd
- skattefradrag etter Skattelovens § 8-1 pkt. 7 (+ salg av reinkjøtt og andre produkter).

B.
Tvillingbroren Ole har ikke driftsenhet. Han hadde **200 rein pr 1. april 2002**. Han avvikler også sin virksomhet samtidig med Anne. Ole slakter 25 rein i 2002, og høsten 2003 slakter han 300 rein. Bonus for Ole utgjør
kr 1500 x 200 = kr 300 000,-

Både Anne og Ole har mulighet for å motta utdanningsstipend (forskrift for RUF kap 6). Det kreves da at utdanningen er påbegynt før eller i forbindelse med avviklingen. Dette gjelder også for eventuelle ektefeller og barn.

REDUKSJON:

A.
Per er 50 år og har driftsenhet. Han hadde **950 rein pr. 1. april 2002**.

Han reduserer sin reinflokk til 700 rein.
Hans reintall var på 900 pr. 1. april 2003, og året etter er reintallet 800. 1. april 2005 er han kommet ned til 700. Reduksjonsbonus for Per vil bli slik:

Driftsåret 02/03:
kr 500 x 50 rein = kr 25 000,-
Driftsåret 03/04:
kr 500 x 100 rein = kr 50 000,-
Driftsåret 04/05:
kr 250 x 100 rein = kr 25 000,-
Totalt utgjør
reduksjonsbonusen kr 100 000,-

Per vil i tillegg oppnå ordinær tilskudd etter reindrifftsavtalen hvis distriktet har utarbeidet en bindende reduksjonsavtale med Reindrifftsforvaltningen, og at distriktet samlet holder seg innenfor det fastsatte reintallet.

B.
Karen har ikke driftsenhet, hun er 25 år. Hun hadde et reintall på 175 pr 1. april 2002, og ønsker å redusere til 150 rein innen 2005. Hun reduserer ikke før høsten 2004 (i forhold til reintallet hun hadde i 2002). Bonus for Karen blir slik;
25 rein x kr 250 = kr 6 250,-

Vanskelig jobb – Váttis bargu

Reintallstilpasningsprosjektet i Vest-Finnmark er en større og vanskeligere utfordring enn jeg trodde. Målet er selvfølgelig å lykkes med å få ned reintallet, sier prosjektleder Nils Vasara-Hammare.

Av: Agnar Berg

Vasara-Hammare har rukket å bli varm i trøya som leder for prosjekt-kontoret for reintallstilpasning i Kautokeino.

– De fleste reineierne her i Kautokeino vet nå hvem jeg er. Det blir ofte til at vi snakker hva som er målet med det vi holder på med her på kontoret når vi treffes i bygda, sier Vasara-Hammare.

Kommer fra reindriften

Kontoret ble opprettet i oktober i fjor. Prosjektlederen begynte ved årsskiftet. Vasara-Hammare er statsviter og har de siste fire årene arbeidet ved Nordisk Samisk Institutt i Kautokeino. Reindriften er imidlertid ikke noe nytt for han siden han kommer fra en reindriftsfamilie i Sverige.

– Jeg synes det er fint å få jobbe med reindriften igjen på denne måten. Den største forskjellen slik jeg ser det mellom svensk og norsk reindriften er at i Sverige er vinter-, vår-, sommer- og høstbeitene geografisk sammenhengende.

Vasara-Hammare mener at begrepet «fellesbeite» fra 1978 i den norske reindriftsloven i mange tilfeller har blitt tøyd vel langt av mange reieiere.

Nils Vasara-Hammare et leder for prosjekt-kontoret for reintallstilpasning i Kautokeino. Vasara-Hammare kommer fra en reindriftsfamilie i Sverige.

Nils Vasara-Hammare jo diha boazologu heiveheami kántuvrra Guovdageainnus. Vasara-Hammare boahatá boazodoallo bearrašis Ruota bealde.

Foto/govven: Agnar Berg

Fellesbeitet i Vest-Finnmark er nå inndelt i tre soner og Vasara-Hammare ser for seg en ytterligere inndeling av fellesbeitene de nærmeste årene.

63.700 er grensen

Reintallstilpasningsprosjektet går ut på å få ned det høyeste reintallet til under 63.700 i Vest-Finnmark innen 1. april 2005.

– Hvis en kun fokuserer på at reintallet skal ned, så oppleves det som negativt. Færre rein vil styrke

økonomien hos dem som fortsetter i næringen. Det vil også bidra til å styrke kulturen og lette presset på naturen. Media har fokusert veldig mye på de «tragedier» et lavere reintall vil forårsake: At halvparten av reieierne i Vest-Finnmark må bort, at barna ikke får vokse opp med reindriften og så videre. Det er helt klart at målet er færre reieiere, men ikke glem at det også er et mål at vilkårene for dem som blir igjen skal bli bedre, sier Vasara-Hammare.

– Er det områder du mener har lyktes med dette?

– Det er ingen områder som har gått gjennom den prosessen vi skal gjennom nå, men det er områder som har oppnådd det samme: Lavere reintall, bedre lønnsomhet og mindre press på beite.

– Hvilket inntrykk har du etter å ha snakket med flere reieiere om reintallet i Vest-Finnmark?

– Jeg oppfatter det slik at de mener at det generelt ikke er for mye rein, men at det i enkelte områder er for mye. Jeg oppfatter det også slik at de mener reintallet ikke er for høyt i deres eget distrikt, sier Vasara-Hammare.

Vasara-Hammare understreker at han er en forkjemper for tradisjonell reindriften.

– Det er viktig at en ikke «tukler» med noe annet. Tradisjonell reindriften er en styrke for næringen. Jeg ser på reindriften som en moderne næring med sterke tradisjoner som må videreføres.

Oarje-Finnmárkku boazologu heiveheapmi lea stuorat ja váddáset hástalus go ledjen jáhkkan. Ulbmil lea diedusge ahte mii lihkestuvvat boazologu unnidemiin, lohka prošektajodiheaddji Nils Vasara-Hammare.

Agnar Berg

Vasara-Hammare lea bures sajáiduvvan boazologu heiveheami kantuvrra jodiheaddjin, mii lea Guovdageainnus. – Eanas boazoeaiggádat dáppe Guovdageainnus gal leat juo dovddiidan mu. Go gilis gávnnaidit, de mii dávjá humadit min kántuvrra barggu ulbmila birra, mitala Vasara-Hammare.

Boazodoalloduogáš

Kántuvra áshuvvui golggotmánus diibmá. Prošektajodiheaddji álggii oddajagis. Vasara-Hammare lea stáhtadiehtága lohkan ja lea mañemus njeallje jagi bargan Sámi Instituhtas Guovdageainnus. Boazodoallu ii leat almmotge amas sutnje, go son han gullá boazodoallobearrášii Ruota bealde.

– Mu mielas lea buorre fas beassat boazodoaluin bargat dáinna lágiin. Stuorámus erohus Norgga ja Ruota beale boazodoaluin lea ahte Ruota

bealde leat dálve-, gidđa, geasse- ja čakčagohtuneatnamat gittalaga.

Vasara-Hammare oaivvilda ahte «oktasá guohtuma», mii bodii boazodoallolága olis 1978:s, dan leat boazodoallit mángga dáfus dulkon oalle mihá viidat.

Dál leat Oarje-Finnmárkku oktaságuohtunguovllut juhkkovuvvon golbman johtolahkan ja Vasara-Hammare navdá ahte dát juhkkovuvvojit vel unnit oassin boahhtevaš jagiid.

Mihttun lea 63.700

Boazologu heiveheami proševtta ulbmil lea unnidit Oarje-Finnmárkku bajimus boazologu vuollelii 63.700 ovdal cuoŋománu 1. beavvi 2005.

– Jus ságas lea dušše ahte boazolohku galgá unniduvvot, de adno dat hui unohassan. Unnit boazolohku nannešii sin ekonomijja geat báhcet ealáhussii. Dat livččii maid mielde nanneme kultuvrra ja unnideame boazonákkisvuoda. Mediain lea gullon olu daid «hirpmusvuodaid» birra maid boazologu unnideapmi gul dagaha: ahte bealli Oarje-Finnmárkku boazoeaiggádiin šaddet eret, ahte mánát eai beasa bajáššaddat boazodoalus ja nu ain. Lea áibbaš čielggas

ahte boazoeaiggádiid lohku ferte unnut, muhto eat ábut vajálduhttit ahte ulbmilin maiddá lea ahte sidjige geat báhcet, šaddet mihá buoret vejolašvuodat, lohka Vasara-Hammare.

– Lehpet go du mielas goste lihkestuvvan dáinna?

– Dán lágan boazologu unnideapmi ii leat čadahuvvon goste ovdal, muhto eará guovlluin leat oláhan seamma mihtuid: unnit boazolohku, buoret gánnaheapmi ja unnit nákkisvuota.

– Mainna lágiin du mielas orrot Oarje-Finnmárkku boazoeaiggádat vuostávdime din áigumuša?

– Sii oaivvildit ahte oktiibuot eai leat beare olu bohccot Oarje-Finnmárkkus, muhto ahte soames orohagain gal leat. Lean maid vuohttan ahte ii oktage ane iežas orohagas leame beare olu bohccuid, lohka Vasara-Hammare.

Vasara-Hammare deattuha ahte son doarju árbevirolaš boazodoalu.

– Lea dehálaš ahte ii «moive» mainnage earáin. Árbevirolaš boazodoallu lea ealáhusa givrodad. Mun anán boazodoalu odđáigasaš ealáhussan, mas leat nana árbevierut, maid ferte ovddidit.

Ikke bonus for godårs-rein

Bonusprogrammet omfatter bare en reduksjon av reintallet med utgangspunkt i reintallet pr 1. april 2002.

Økningen i flokkene fra det tidspunktet og fremover vil man ikke få bonus for i følge forskriften til bonusprogrammet. Forskriften var ennå ikke fastsatt da Reindriftnytt gikk i trykken. Fra flere hold har det vært påpekt at det de siste årene har vært en god tilvekst – dyr som helst skulle vært slaktet ut nettopp i de gode årene.

Stortinget har i alt bevilget 15 millioner kroner til den frivillige reintallsreduksjonen i Vest-Finnmark, og målet er at innen 1. april

2005 skal reintallet være nede på det antallet som ble fastsatt for sommerbeitedistriktene i Vest-Finnmark reinbeiteområde. I alt er 7 reinbeitedistrikt omfattet av bonusordningen.

For å komme inn under bonusordningen må hvert enkelt distrikt legge frem en plan for reduksjon av reintallet. Videre inngås det en avtale mellom reindriftssjefen og distriktet der alle driftsenhetsinnehaverne stiller seg bak en reduksjonsplan.

For hvert dyr som kommer innenfor retningslinjene for reduksjonsbonusen utbetales det 500 kroner i reindriftsårene 2002/2003 og 2003/2004. For de som slakter i

2004/2005 er satsen 250 kroner per dyr.

I bonusprogrammet inngår også en avviklingsbonus til reineiere som slakter all rein og avvikler sin drift. Bonusen er på 1.500 kroner per dyr for driftsåret 2002/2003 og 2003/2004. For 2004/2005 er satsen 750 kroner per dyr.

For driftsenheter som ønsker å avvikle driften, kan man i tillegg få tilskudd til innløsning av driftsenhet etter Forskrift for Reindriftnytt Utviklingsfonds kapittel 5. Størrelse på innløsningsbeløpet er 450 000,- pr driftsenhet. Dette kommer i tillegg til bonus pr slaktet rein.

Mange fallgruber

Det er mange skattemessige fallgruber for reineiere som ønsker å slutte med reindrift.

Av: Agnar Berg

– Ja det er veldig mye å holde rede på for en som tenker å avvikle. Det kan være en rimelig investering å få hjelp fra en regnskapsfører fordi det er så mange ting en kan gjøre feil og dermed komme dårlig økonomisk ut av en avviklingsprosess, sier regnskapsfører Tore Turi. Turi driver regnskapskontoret Frea i Masi og Kautokeino.

Hva er avviklingsåret?

Turi ble i august leid inn av Reindriftsforvaltningen for å informere og gi råd om skatteregler for reindriftsutøvere som vurderer å avvikle driften i forbindelse med reintallstilpasningen i Vest-Finnmark.

Turi sier til Reindriftsnytt at det er helt grunnleggende for en som avvikler å bestemme seg for når han virkelig slutter som reineier.

– Året etter at du har solgt hele flokken er som en grunnregel avviklingsåret. Det er fordi du dette året fremdeles vil ha en del inntekter i form av for eksempel tilskudd. Men det kan også hende at det egentlige avviklingsåret blir to år etter at du har slaktet flokken. I hvert fall så er det viktig å ta vare på alle bilagene i denne perioden fordi du fremdeles har rett til å utgiftsføre, sier Turi.

Turi sier videre at en annen felle i forbindelse med avvikling er uttak av

Regnskapsfører Tore Turi mener det er mange skattemessige fallgruber for reineiere som skal avvikle sin virksomhet.
Foto: Agnar Berg

driftsmidler fra næring til privat bruk. Det kan være for eksempel snøscooter, 4-hjuling og firmabil. Her må en få en takst på driftsmidlet. Hvis taksten overstiger bokført verdi, vil en måtte skatte for differansen.

Momsregler

Momsreglene er en annen ting en bør ha god kjennskap til i forbindelse med avvikling. Etter loven skal du betale tilbake moms når du tar ut et driftsmiddel til privat bruk. Det gjelder for eksempel 4-hjuling, mens scooter er et unntak.

– Hva skal en gjøre med gjeterhytter når en avvikler?

– Det er en svært vanskelig sak rent skattemessig. Det kommer an på

hvilken verdi hytta har og skal den rives eller er det mulig å beholde den. Er det flere eiere på hytta? Nei her der det ingen enkle løsninger, sier Turi.

– Mange frykter at det de får betalt for flokken sin pluss avviklingsbonusen forsvinner med toppskatten.

– For det første blir avviklingsbonusen regnet som inntekt. Når det er sagt så er det anledning til å fordele den totale inntekten over sju år. Pengene settes på en «avviklingskonto» i banken og en står da fritt til å ta ut penger over sju år. En blir så skattet for det en tar ut samme året pengene tas ut. Et viktig tips er at en ikke bruker denne kontoen som noen sparekonto. For hvis en setter inn et sparebeløp, blir en skattet for det når en tar pengene ut. Ligningskontoret får beskjed fra banken for hvert uttak, sier Turi.

Gjeterhytter

Hovedregelen når det gjelder gjeterhytter og avvikling av reindrift er ifølge Helge Mattilassi i Reindriftsforvaltningen at enten skal hytten rives eller så skal den selges til en annen reineier i distriktet som skal fortsette med reindrift.

Reinprodukter premieres

Av: Agnar Berg

Den nye forskriften om tilskudd til driftsenheter og tamreinlag er nå sendt ut til samtlige driftsenheter og tamreinlag.

Forskriften ble fastsatt av Landbruksdepartementet 3. juli.

Et sentralt moment i forskriften er en såkalt produksjonspremie. Produksjonspremien beregnes på salg av produkter av rein, eksempelvis fra kjøtt, skinn, horn og duodjiprodukter.

Konkret innebærer dette at en «premiering» i form av et tilskudd på 25 prosent av salgsverdien på reinproduktet. Hvis en for eksempel har et avgiftspliktig salg på 200.000 kroner, vil en få et tilskudd fra staten på 50.000 kroner.

Det øvre tak for å motta tilskudd er satt til 400.000 kroner. Så for en som har et avgiftspliktig salg på 400.000 vil han eller hun få 100.000 kroner i produksjonspremie.

– En ordning hvor produksjonen premieres har næringen selv ønsket seg, og nå er den her. Det sentrale for å regne ut hvor stor produksjonspremien blir er næringsoppgaven, sier underdirektør Stig Gøran Hagen ved Reindriftsforvaltningen.

– Denne ordningen med produksjonspremie tar vi godt imot, sier Berit Marie Vars Kemi fra Karasjok. Hennes reinbeitedistrikt har rein på sommerbeite på Magerøya. Sammen med to andre reindriftskvinner, Marit Berit Kemi Bær og Karen

Berit Marie Vars Kemi fra Karasjok driver sammen med to andre reindriftskvinner et turistutsalg i Honningsvåg om sommeren.

Foto: Ellen Inga O. Hætta

Marie Kemi Somby, driver hun et turistutsalg i Honningsvåg.

– Vi leier lokalet sammen, men driver forretning hver for oss, sier hun.

Vars Kemi sier videre at duodjiproduktene som hun selger i butikken blir produsert både hjemme i Karasjok om vinteren og mens hun er på Magerøya om sommeren.

Det er også en del andre endringer i den nye forskriften i forhold til forskriften fra 2002. Blant annet er det

nå mulig å få tidligslaktetilskudd i Troms. Tidligere var dette bare mulig i Finnmark.

Når det gjelder ektefelletillegget er det satt en absolutt grense på at det faller helt bort dersom en av ektefellene ved siste ligningsoppgjør hadde en brutto inntekt utenom reindrift på mer enn 150.000 kroer. I forskriften fra 2002 opererte en med en avkorting i ektefelletilskuddet. Men nå er det slik at enten får du tillegget eller så får du det ikke.

Tålegrensen er nådd

Distrikt 22 Fiettar er berørt av det meste når det gjelder arealinngrep: Gruvedrift, hyttebygging, kraftlinjebygging, og gamle planer om å demme opp deler av distriktet.

Av: Agnar Berg

– Tålegrensen for hva som er akseptabelt av inngrep for at vi kan drive tradisjonell reindrift er nå nådd, sier distriktsformann Mikkel Nils A. Sara og tidligere formann Anders Mikkelsen Sara.

Snehvitutbyggingen

Anders Mikkelsen Sara var distriktsformann på 80-tallet. Han forteller om mange harde tak for å stå imot storsamfunnets planer om inngrep i distriktet. Samtidig som Alta-utbyggingen var en het sak, var det også planer om å demme opp et vassdrag i distrikt 22.

– Det var en hard kamp å stå imot utbyggingsinteressene. Jeg husker godt da jeg var på befaring i det foreslåtte neddemningsområdet sammen med representanter fra Landbruksdepartementet, Miljødepartementet og ordføreren i Kvalsund kommune. Ordføreren påsto at det aktuelle området ikke var kalvingsland. Men da jeg på befaringen fant flere horn etter simler, kunne jeg påvise at det faktisk var kalvingsland, sier den tidligere distriktsformannen.

Det har også vært en utstrakt interesse for mineralutvinning i distriktet. Det har vært drift ved Folldal verk og

det har vært planer om gjenåpning av driften. Det er også funnet gull i distriktet. Folk, spesielt fra Hammerfest, har bygd hytter i Repparfjorddalen. Snehvit-utbyggingen har også fått konsekvenser for distriktet i og med at kraftlinjenettet som skjærer gjennom distriktet nå oppgraderes for å kunne tåle større strømbelastning.

Har spesielle behov

Reindriften er i en spesiell situasjon i arealsaker siden det er den som alltid har noe å tape ved at den må gi fra seg beiteland.

– Ja slik er det. Et av våre problemer er at når det gjøres skjønn i forbindelse med et inngrep så henger en seg så mye opp i tall. En ser på hvor mye inntekten fra reindriften er før inngrepet og hva den vil bli etter inngrepet. Altså hvor mye vi kommer til å tape økonomisk. Dette er vanskelig fordi lønnsomheten i reindriften ikke er så god og dermed blir ikke tapet så stort på papiret, sier Mikkel Nils A. Sara.

Distriktsformannen sier videre at det derfor blir svært viktig for reindriften å få flere bein å stå på for å få opp lønnsomheten og dermed kunne påvise et større inntektstap.

– Jeg tenker da på for eksempel bedre utnyttelse av råstoffet ved videreforedling. Det blir også viktig å få ned utgiftene for å bedre lønnsomheten.

Mikkel Nils A. Sara sier at reindriften nok må bli flinkere til å informere om hvilke konsekvenser for

Distriktsformann Mikkel Nils A. Sara i 22 Fiettar sier at reindriften nok må bli flinkere til å informere om hvilke konsekvenser for eksempel et tilsynelatende lite inngrep vil ha for reindriften.

Foto: Agnar Berg

eksempel et tilsynelatende lite inngrep vil ha for reindriften.

– La oss si at det kun dreier seg om 100 mål. Det høres nok ikke mye ut for dem som ikke driver med rein selv fordi distriktet kanskje er på flere 10.000 mål. En må imidlertid se på hvordan reinen bruker området for å kunne konkludere noe om konsekvensene. Reinen bruker de forskjellige områdene i distriktet etter «behov». Det avhenger av årstiden, beiteforholdene, temperaturen, insektstetthet og mange andre ting som du nesten må drive med rein for å forstå fullt ut. Dette må vi bli flinkere til å kommunisere til «utbygger-

ne» og myndighetene, sier distriktsformannen.

Reindrift eller ikke i Norge?

Mikkel Nils A. Sara mener ikke at reindriften skal sette foten ned for alt nytt fordi næringen også er en del av storsamfunnet. – Vi er avhengige av resten av samfunnet også. Sier vi bare nei, nei – ja da kan vi lett bli uglesett. Har vi en god dialog og greier vi å forklare hvilke konsekvenser inngrep får, vil vi også kunne greie å stoppe utbyggingssaker lenge før de måtte komme til rettssystemet, sier han.

Formann i NRL, Aslak J. Eira, sier at situasjonen for reindriften er dramatisk når det gjelder inngrep i beite-land.

– Forsker Christian Nelleman ved NINA har sagt at hvis inngrepene fortsetter i samme tempo som nå er det knapt mulig å drive tradisjonell reindrift om 50 år. Det er et alvorlig

tankekors. Jeg kan ikke si at vi ikke har forståelse for våre behov, men i praksis fortsetter inngrepene. Og denne «bit-for-bit-politikken», der en gjør små inngrep om gangen, er veldig skummel, sier Eira.

Reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta sier at den største trusselen mot reindriften er «bit-for-bit-politikken».

– Det er meget alvorlig det som skjer. Presset på beitelandet til reindriften er klart den viktigste utfordringen til både Reindriftsforvaltningen, Reindriftsstyret og områdestyrene, sier Hætta.

Reindriftssjefen sier at det nå er på tide at en begynner å se prinsipielt på arealinngrepene og «bit-for-bit-politikken».

– Saken må løftes opp på et høyt politisk nivå. Det sentrale spørsmål må bli: «Ønsker en og fortsatt ha tradisjonell samisk reindrift i Norge». Er svaret ja, må en også gi reindriften

Anders Mikkelsen Sara var distriktsformann i 22 Fiettar på 80-tallet. Han forteller om mange harde tak for å stå imot storsamfunnets planer om inngrep i distriktet. Foto: Agnar Berg

rammebetingelser som den kan leve med. Det betyr i korte trekk at reindriften vernes mot flere inngrep, sier Reindriftssjefen.

Arealsakene er viktigst

Den største utfordringen fremover er å sikre reindriften nok beite-land. I den sammenheng har jeg store forventninger til den nye plan- og bygningsloven, sier leder for Reindriftsstyret, Mona Røkke.

Av: Agnar Berg

– Gjeldende plan- og bygningslov er veldig sentral for reindriften, men den er dessverre ikke tilstrekkelig. Det må virkelig legges krefter til for at den nye skal bli bra for næringen, fortsetter Røkke.

Røkke sier videre at det nå blir svært viktig å komme vekk fra den «bit-for-bit-politikken» som har vært ført når det gjelder inngrep i beite-land.

– Mener du at det er vilje på høyt politisk nivå til fortsatt å ha tradisjonell reindrift i Norge?

– Ja det mener jeg, men jeg tror ikke at politikerne skjønner hvor presset næringen er når det gjelder areal. En må ta inn over seg alvoret å legge til rette med rammebetingelser for næringen. Opprettholdelse av store sammenhengende beiteareal står helt sentralt i denne sammenheng, sier hun.

Røkke mener at mange av de sentrale avgjørelsene som får betydning for reindriften tas på kommune og fylkeskommunale nivå. Det er derfor viktig at disse to forvaltningsnivåene ser det som forpliktende å ta hensyn til distriktsplanene til reindriften.

Lederen for Reindriftsstyret roser reindriftssjef Ellen Inga O. Hætta for at hun har satt i gang et arbeid med å bygge «allianser» mellom reindriftsnæringen og staten, fylkeskommunene, kommunene, NVE og forsvaret, for å nevne noen.

– God kommunikasjon blir et viktig stikkord i slike allianser. Et eksempel kan være at hvis det er behov for å bygge en veg, så kan reindriften være med på å bestemme traseen slik at vegen gjør minst skade for reindriften. Reindriften skal ikke være noen «klam hånd» over samfunnsutviklingen, men det er avgjørende at den har medbestemmelse, sier Røkke.

Dette er Aursundsaken

Høyesterett avgjorde den 24. oktober 1997 at Riast/Hylling reinbeitedistrikt ikke hadde rett til reinbeite i et område nord for Aursunden. Avgjørelsen stadfestet en høyesterettsdom fra 1897 med samme utfall.

Fra 1997 har det vært ført en lang rekke forhandlingsrunder mellom Staten, grunneierne og reinbeitedistriktet uten at man klarte å komme frem til en minnelig løsning. Landbruksdepartementet har derfor gått inn for at det bygges et sammenhengende sperregjerde i fjellbåndet over Aursunden.

Reinbeitedistriktet mener at et slikt gjerde på ca 20 kilometer vil være svært skadelig for reindriften og har bedt grunneierne om å akseptere en løsning med inngjerding av innmark.

Reinbeitedistriktet søkte allerede i 1998 om ekspropriasjon av rett til reinbeite i området. Søknaden er aldri blitt behandlet i departementet.

I april 2000 klaget Reinbeitedistriktet inn den norske stat inn for De Forente Nasjoners Menneskerettskomitee. Komiteen besluttet i oktober 2002 at de ikke ville behandle klagen og viste til at spørsmålet om ekspropriasjon ikke var tatt opp til behandling ennå. Den Norske stat ble dog oppfordret til å avklare spørsmålet raskt.

Fra Aursunden og vestover er det også planlagt gjerdebygging. Der har departementet nylig kommet med et forslag om å gjerde inn innmark og utmark som brukes til fôrproduksjon. Det er likt det prinsippet reindriftnæringen har bedt om at blir brukt på nordsiden av Aursunden.

Lever med trussel om ekspropriasjon

Neste steg i Aursundsaken kan bli at Staten må ekspropriere retten til å bygge sperregjerde mot rein. Midt i veien står av alle ting en sauebonde. Rune Kurås mener gjerdet er unødvendig og støtter reineierne representert ved Inge Even Danielsen. Danielsen sloss både mot gjerdet og for å ekspropriere beitelandet der nettopp Kurås driver med sau.

Av Per Torbjørn Jystad

– Problemet med rein på innmark kan i hvert fall ikke løses ved å bygge enorme gjerder gjennom terrenget, slår både bonde Rune Kurås og reineier Inge Even Danielsen fast.

I Aursundsaken er de seks siste årene nå brukt til krangel om hvor-

Enighet på tvers av gjerdestolpene. Bonde Rune Kurås (t.h.) og reineier Inge Even Danielsen er enige om hva som er best for både rein og sau. Det forunderlige er at departementet bare anbefaler sperregjerde over Aursunden. For de andre områdene foreslås nettopp inngjerding av innmark og utmark med fôrproduksjon, slik både Kurås og Danielsen vil ha det.

Foto: Per Torbjørn Jystad

dan høyesterettsdommen fra 1997 rent praktisk skal følges opp. Det er langt fra noen enighet om hvor gjerdene skal settes for å skille reindriften og landbruket fra hverandre. Reineierne krever svar fra departementet på den fem år gamle søknaden om å ekspropriere reinbeitet de tapte ifølge dommen. Staten truer på sin side med å ekspropriere for å komme i

gang med gjerdebyggingen.

Sponheim grep inn

Frontlinjene hardnet for alvor da landbruksminister Lars Sponheim (V) i fjor høst banket gjennom en løsning som innebærer et ca 18–20 kilometer langt sperregjerde i fjellbandet på nordsiden langs innsjøen Aursunden ved Røros (markert som *tvisteområde* på kartet til høyre). Distriktets protester ble overhørt. 25 grunneiere står nå klar til å takke ja til gjerdet, men ikke sauebonde Rune Kurås.

– Jeg skjønner ikke mål og mening med et slikt gjerdeanlegg. I likhet med reindriftnæringen mener jeg den beste løsningen må være å gjerde inn innmark samt områder med utmarksbeite ved særlige behov, sier Kurås.

Oppvokst i Brekken rett øst for Røros er han godt kjent med reindriftnæringen. Kurås har gjerde rundt innmarka for å holde Danielsen og resten av distriktet sin rein ute.

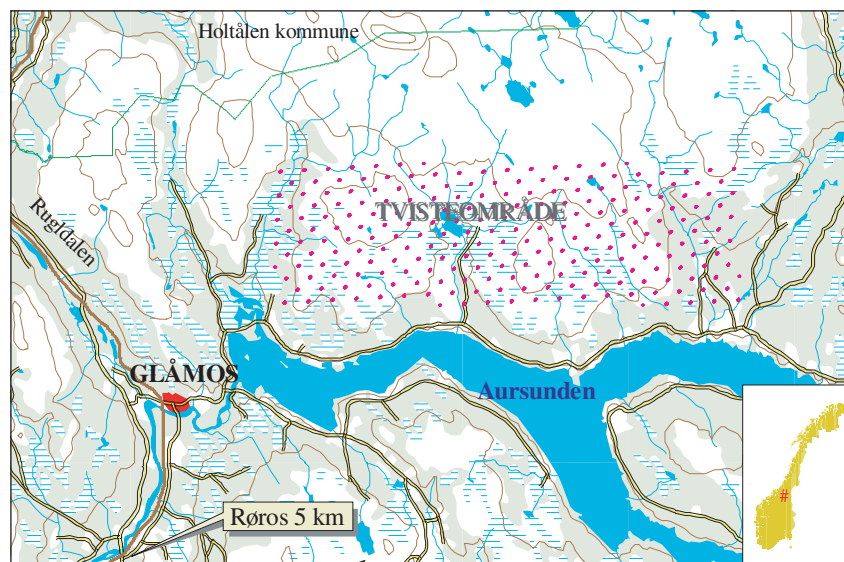
Kan ekspropriere

Kurås er inneforstått med at hvis han nå ikke gir seg, vil Staten kunne ekspropriere retten til gjerdebygging. Eiendommen hans ligger midt i gjerdetrasen og Kurås har så langt nektet å undertegne avtalen departementet har presentert. Danielsen er enda hardere.

– Løsningen som ligger på bordet har svært negative konsekvenser for vårt distrikt. Beslutningen om å bygge et slikt gjerde er ikke reindriftsfaglig forsvarlig, mener han.

Tap av beiteland står sentralt. Trekkmonsteret i Skarven-området vil også bli endret og viktige flytteleier blir stengt. På toppen kommer at det blir et stort område innenfor gjerde der reineierne får jobben med å få ut rein hvis ikke gjerdet er helt tett.

I tillegg til områdene i lia over Aursunden skal det også bygges gjer-

der lenger vest i Glåmos/Rugldalen. Og knapt ett år etter at statsråd Lars Sponheim (V) banket gjennom gjerdet i fjellbandet over sjøen, legger departementet frem et forslag om nettopp å gjerde inn innmark supplert med utmark med forproduksjon i disse områdene. Den løsningen er lik det reineierne og sauebonden Kurås har kjempet for i lia over Aursunden. Kurås og familien har eiendommer begge steder. Samme prinsipp burde også vært anvendt på begge plasser, understreker han.

Viktig for andre saker

Men gjerdevedtaket for Aursundlia står like bom fast. Danielsen frykter at saken vil skape presedens.

Han har på vegne av distriktet med 10 driftsenheter bedt Sametinget bidra til å få en reindriftsfaglig forsvarlig løsning. I tillegg er saminget bedt om å vurdere det folkerettslige aspektet ved å frata urfolket beiteretten. Reinbeitedistriktet mål er å ekspropriere beitelandet og flytteleiene de tapte i 1997.

– Vi har klaget saken inn for menneskerettsdomstolen i Haag i 2000. Der fikk vi til svar at ekspropriasjons-saken må avklares nasjonalt først. Men fem år etter at vi søkte Landbruksdepartementet om å få ekspropriere beitelandet vi tapte, har vi

ennå ikke fått svar, sier Danielsen.

Slik reindriften tolker det fikk man imidlertid en form for støtte i Haag til å ekspropriere. Danielsen viser til at i svaret fra komiteen bes Norge om å ta i bruk nødvendige virkemidler for å sikre reindriften sine rettigheter.

Avklaring først

Departementet har utsatt ekspropriasjonssaken med den begrunnelsen at man fortsatt prøver å få på plass en frivillig avtale. Men beslutningen om å bygge sperregjerdet kan neppe tolkes annerledes enn at departementet ikke vil la distriktet ekspropriere.

Konstituert avdelingsdirektør Morten Floor i Landbruksdepartementet sier at søknaden om ekspropriasjon vil bli behandlet på vanlig måte når man har en klarhet rundt de avtalene som nå er lagt på bordet. Utfallet vil han ikke forskuttere.

Ja eller nei?

Svarfristen for grunneierne og reinbeitedistriktet til å godta det endelige forslaget til gjerdetrasé over Aursunden var satt 1. september. Rett før reindriftnytt gikk i trykken 25. august sier Danielsen at reinbeitedistriktet holder fast på sitt nei. Sauebonde Kurås er like krystallklar på at noe sperregjerde i fjellet vil han ikke ha.

Eksproprierer hvis Kurås sier nei

Landbruksdepartementet vil ekspropriere retten til å bygge gjerde hvis ikke sauebonde Rune Kurås bøyer av. Det skjer samtidig som departementet vestover mot Glåmos og Tydal vil ha avtaler om bygging av gjerder rundt innmark, samt arealer som er oppdyrket og utnyttet til forproduksjon.

Av Per Torbjørn Jystad

– For nordsiden av Aursunden ligger det nå til rette for at Staten ved Landbruksdepartementet kan inngå avtaler med grunneierne om en leie av beiterett for rein. Den avtalen som nå er oversendt grunneierne for underskriving innebærer bl.a. oppføring av et sperregjerde for rein. Plasseringen av dette gjerdet har vært det sentrale temaet under forhandlingene. I denne saken har politisk ledelse ved Statsråden vært aktiv for å komme fram til en forhandlingsløsning med grunneierne. Selve forslaget til gjerdetrage er forelagt både Fylkes-

mannen i Sør-Trøndelag og Røros kommune, redegjør konstituert avdelingsdirektør Morten Floor i seksjon reindrift i Landbruksdepartementet.

Han avviser dermed at det er aktuelt med en ny konsekvensutredning etter plan- og bygningslovens bestemmelser. Et nytt og endelig forslag til reinbeiteavtale med tilhørende gjerdetrage har svarfrist 1. september. I

Rune Kurås.

alt er 26 grunneiere berørt og nesten samtlige støtter forslaget om et gjerde i fjellbandet over sjøen.

At en av grunneierne støtter reindriftsnæringen og ikke vil ha et sperregjerde over sin eiendom, vil imidlertid kunne føre til nye forsinkelser. Floor viser til at man vil forsøke å drøfte seg frem til løsninger med vedkommende grunneier.

– Fører ikke det frem har staten gjennom avtalen forpliktet seg til å skaffe til veie beiterettigheter og rett til oppføring av reingjerde i samsvar med avtalen også i forhold til de grunneierne som ikke inngår minnelig avtale, understreker Floor.

Gjerdebyggingen skulle vært i gang, men det man kan rekke å komme i gang med i høst begrenser seg til finstikkingen av traseen samt kontraktsinngåelse med de som får

oppdraget med å oppføre gjerdet

Samtidig som det foreligger et forslag om en endelig avtale om gjerde på nordsiden av Aursunden, har departementet også sendt ut et forslag gjeldende for området vest/nord-vest for Aursunden og til kommunegrensen til Holtålen. I alt lå det inne planer om oppføring av et tilnærmet sammenhengende sperregjerde gjennom hele området noe som har medført et gjerde på ca. fire mil.

– Videre vestover i områdene Glåmos og Rugldalen vil vi tilby grunneierne inngjerding av innmark, samt de arealene som er oppdyrket og som utnyttet til forproduksjon... I tillegg vil vi stille et engangsbeløp til disposisjon for utleierne på 1,5 millioner kroner. Beløpet skal nyttes til tiltak for utnyttning av utleierens landbruks- og utmarksressurser, konfliktforebyggende tiltak, samt til kultur-fremmende tiltak.

En slik løsning er i prinsippet lik det reindriftsnæringen har kjempet for også nord for Aursunden.

Floor viser til at det er flere årsaker til at man i Glåmos/Rugldalen fra departementets side velger en annen løsning enn over Aursunden. Avslutningen av gjerdet ved kommunegrensen i vest er et av problemene. Rugldalen er også lagt ut som hytteområde og et sammenhengende gjerde vil skape problem for friluftaktiviteter.

– Økt aktivitet i utmarken medfører større sjanse for at portene i gjerdet blir stående åpne noe som igjen kan medføre at reinen kommer på gal side av gjerde. Det foreligger også flere ulike interesser i å utnytte utmarka i Rugldalen enn på nordsiden av Aursunden der man har flere aktive gårdbrukere som utnytter deler av utmarken til beite for egne husdyr, sier Floor.

Forhandlinger om Korssjøfjell

Tilsvarende som for Aursunden tapte reindriftsdistriktet i Høyesterett i 1988 rett til reinbeite i et annet område – Korssjøfjell. I april 1999 ble det også der søkt om ekspropriasjon til fordel for reindriftsnæringen som bruker Femunden reinbeitedistrikt. Denne søknaden er heller ikke besvart. I Landbruksdepartementet viser man til at man først vil ha en avklaring i Aursundsaken før Korssjøfjell realitetsbehandles. Til høsten skal man imidlertid i gang med forhandlinger om en frivillig beiteavtale i området.

Ny lov gir muligheter

Den nye plan- og bygningsloven gir store muligheter for at reindriften skal være på «offensiven» når det gjelder å sikre «spesialområder» for næringen.

Av: Agnar Berg

I innstillingen til den nye plan og bygningsloven er reindrift foreslått som et arealbruksformål på lik linje med landbruk, natur og fritid.

Vanskelig med ressurser

– Ideelt sett burde alle aktive reinbeiteområder vært spesialområder for reindrift, i hvert fall flytteleiene, sier advokat Geir Haugen. Haugen har ført flere arealsaker for reindriften. På 80-tallet var han juridisk rådgiver for NRL.

– Jeg kjenner godt til den plan- og bygningsloven som vi har i dag og jeg vet at det kreves store økonomiske ressurser for å vinne frem. Det har dessverre reindriften ikke hatt og dermed har den bokstavelig talt tapt tereng.

Sett fra reindriften side skal den nye plan- og bygningsloven beskytte reindriften mot inngrep og den skal sikre at reindriftnæringen kan bestå slik den utøves i dag.

Haugen sier at han er bekymret for om reindriften har ressurser nok til å utnytte mulighetene den nye loven gir og dermed greie å stå imot inngrep.

En ting som gjør reindriften spesiell i forbindelse med plan- og byg-

ningsloven er at reindriften ikke kan tilegne seg mer areal ved hjelp av loven. Næringen får ingen aktiv bruk av loven, men må bare sloss for de områdene den har.

I forbindelse med lovarbeidet skal det utarbeides nye forskrifter. Haugen sier at det er viktig at både NRL og Reindriftsforvaltningen er på banen for å sikre reindriften rettigheter i forskriftene.

I strid med folkeretten

Haugen sier at han reagerer på at det i innstillingen til planutvalget står at det skal foretas en avveining mellom reindriften og andre interesser i motstridende saker.

I innstillingen til den nye plan- og bygningsloven i formålsparagrafen står det at: «Loven skal sikre norsk gjennomføring av internasjonale avtaler innenfor lovens virkeområde.»

– Etter min mening tillater ikke folkeretten en slik avveining. I folkeretten sees det kun på om reindriften kan overleve etter et inngrep. Kan den ikke det, vil inngrepet kunne stoppes med hjemmel i folkeretten, sier Haugen.

Haugen sier videre at dagens plan- og bygningslov ikke har vært mye til hjelp for reindriften. Han nevner Kvaløya i Finnmark som et eksempel på urett som er begått mot reindriften.

– I Hammerfest-området på Kvaløya har en tatt seg til rette i beitelandet. Boliger og offshore-virksomhet er to av synderne. Samtidig så klager

Advokat Geir Haugen sier at dagens plan- og bygningslov ikke har vært mye til hjelp for reindriften. Han nevner Kvaløya i Finnmark som et eksempel på urett som er begått mot reindriften.

Foto: Agnar Berg

lokalbefolkningen på at det kommer rein inn i byen. Slik jeg ser det er en på Kvaløya nå kommet over grensen på inngrep i reinbeitelandet. Etter folkerettsteorien og den nye plan- og bygningsloven vil det ikke være mulig å drive en «bit for bit-politikk» i utbyggingssaker. Tidligere inngrep skal også med når en skal vurdere nye inngrep. Derfor har Kvaløya etter min mening nå nådd et metningspunkt.

Haugen sier at folkerettsperspektivet blir svært viktig i den nye loven.

– Ekspropriasjon av landarealer kan for det første stoppes på saksbehandlingsfeil: At en ikke har tatt hensyn til folkerett. For det andre kan ekspropriasjon stoppes fordi den er i strid med folkeretten, sier Haugen.

Sint på reindriften

Suhttan boazodollui

Rein på sommerbeite på Kvaløya i Finnmark står bokstavelig i vegeu for Hammerfest bys planer om å utvide. Kommunen ønsker å ta i bruk drastiske tiltak for å fjerne reinen fra byen.

Av: Agnar Berg

Ordfører Alf E. Jakobsen er klar i sitt syn på reinen i verdens nordligste by. Den står i vegeu for å etablere nye bolig- og industriområder.

Flyttes fra Kvaløya

– Jeg ser at både vi og reindriften er kommet i en vanskelig situasjon og det ikke går an å leve side om side. Det er umulig å komme frem til noe kompromiss som begge parter kan leve med. Det er etter mitt syn to løsninger på reinproblematikken: Det ene er å gjerde inn hele byområdet. Det andre er at det ikke flyttes rein ut på sommerbeite på Kvaløya, sier Jakobsen.

Jakobsen innser at det siste alternativet vil være svært vanskelig å gjennomføre uten at det får store negative konsekvenser for reinbeitedistriktet som da må inn på et nytt område. Han skjønner godt at reindriften ikke er interessert i å flytte fra Kvaløya.

– Interessekonfliktene er tydelige. Vi ønsker at byen vokser. Reindriftnæringen vil helst at byen ikke utvides.

Ordføreren sier at «reinplagen» har økt de siste to årene. Han forteller om rein som spiser det som måtte by seg i parkene og på kirkegårdene og

om folk som føler seg truet av «byreinen». – Ja det er det siste: At flere føler seg truet av reinen. Den reinen som vi har i byen er nå også så tilpasset bylivet at den ikke lenger flytter seg for bilene.

Anmeldt reineierne

Selv om Hammerfest kommune er i dialog med reinbeitedistriktet og reindriftnemyndighetene, valgte et enstemmig formannskap i sommer å anmelde reinbeitedistriktet for brudd på gjeterplikten. Kommunen har også henvendt seg til politiet for å få gjeterplikten innskjerpet.

Om kommunen får medhold er foreløpig usikkert. Det som er sikkert er imidlertid at det er byen som har vokst seg ut i reindriftnens beiteområder.

Jakobsen sier at rein i Hammerfest er noe som opptar både hammerfestingene og lokalpolitikere. Kommunen har sågar snakket om å bruke «cowboyer» og hester til å holde rei-

«Reindeerspotting»

I Hammerfest har turistnæringen forstått at rein i bygatene ikke bare er et problem, men også en mulighet som kan utnyttes i turistsammenheng.

– Vi har arrangert turer med turister i byen der målet er å fotografere rein og å bli fotografert sammen med rein. Turene blir markedsført som «reindeerspotting». På disse turene legger vi også inn en omvisning i byen, men

Rein i gatene i Hammerfest er et vanlig syn. Verdens nordligste by har vokst seg ut i reindriftnens beiteområder. Lokalpolitikere ønsker reinen vekk fra byområdet. Foto: Agnar Berg

nen unna byen. Det har også vært diskutert å anlegge grøntområder utenfor byen slik at ikke reinen blir så tiltrukket av grøntområdene inne i byen.

– Noe positivt om «byreinen»?

– Ja absolutt, turistene setter pris på den og synes den er et eksotisk innslag i bymiljøet, sier Hammerfest-ordføreren.

målet er altså å finne rein, sier Ingrid Rebbestad i Hammerfest Turist AS.

Rebbestad sier videre at både de utenlandske og norske turistene synes at rein i gatene i Hammerfest er eksotisk.

– Det negative ved «byreinen» i forhold til turistnæringen er at det blir mye reinskitt i gatene. Her må en finne et system på å fjerne skitten raskt, sier hun.

«Reindeer-spotting»

Hammerfeasttas lea turistaealáhus ipmirdan ahte bohccot gáv-potgáhtain eai leat dušše giksin, muhto sáhttet maiddá leat ávkin sin ealáhussii.

– Mii leat lágidan gáv-potmátkkiid turistaide mas ulbmilin lea gávdnat bohccuid ja govvet daid ja iežaset govvehit bohccuiguin. Mátkkiid vuovdalit «reindeerspotting» namain. Mátkkiin diedusge maiddá čájehit gáv-poga ja mitalit dan birra, muhto váldoulbmil lea gávdnat bohccuid, mitala Ingrid Rebbestad, Hammerfest Turist AS fitnodagas.

Rebbestad mitala ahte sihke norgalaš ja olgoriikkalaš turistat atnet eksotalažžan oaidnit bohccuid gáv-potgáhtain.

– Heajut bealli turistaealáhussii lea ahte «gáv-potbohccot» nuoskkidit gáhtaid. Galggašii hutkat vuogi movt jođánit jávkadit bohccobáikkaid gáv-pogis.

Fálásullos Finnmárkkus leat bohccot njuolga daddjon Hammerfeastta gáv-poga viiddideami plánaid ovddas. Suohkan háliida jávkadit bohccuid gáv-pogis.

Agnar Berg

Sátnejodiheaddji Alf E. Jakobsenis lea čielga oaidnu bohccuid birra máilmmi dávimus gáv-pogis. Dat hehttejit sin ásaheamis odđa huksen- ja industriijaguovlluid.

Eret Fálás

– Oainnán ahte sihke mii ja boazodoallu leat gártán váttis dillái ja ahte mii eat čáгат ovtta sajis. Lea veadje-meahtun gávdnat čovdosiid mat duhtadit goappaš beliid. Boazováttisvuhtii oainnán mun guokte čovdosa: Nubbi lea áidut olles gáv-poga. Nubbi lea ahte Fálái eai šat boade bohccot, dadjá Jakobsen.

Jakobsen miediha ahte mañit evttohus mielddisbuvttášii stuora váttisvuodaid orohahkii, mii de ferde gávdnat odđa geasseorohaga. Son bures ipmirda ahte boazodoallu ii hálit eret

Hammerfeasttas lea dávbálaš oaidnit bohccuid gáv-pogis. Máilmmi dávimus gáv-pot lea viidon boazodoalu guohtuneatnamiidda. Báikkálaš politihkkarat háliidivčče bohccuid eret gáv-pogis.

johttit eret Fálás.

– Beroštusriiddut lea oalle albmo-sis. Mii háliidit viiddidit gáv-poga. Boazodoallu ii hálit gáv-poga viidut.

Sátnejodiheaddji mitala ahte «boazogiksi» lea vearránan mañemus moadde jagi. Son mitala ahte bohccot borret buot maid gávdnet gilvva-gárddiin ja girkogárddiin ja ahte olbmot ballet «gáv-potbohccuin». – Diet lea ge vel boahtán: Ahte olbmot leat ballagoahtán bohccuin. Bohccot mat dál leat gáv-pogis, leat nu hárránan dasa ahte eai šat sirdde eret biillaid ovddas.

Váidán boazoeaiggádiid

Vaikko lea sáhkhalaga orohagain ja boazodoalloeiseválddiiguin, de alm-mot mearridii ovttajienalaš suohkanstivra mannan geasi váidit orohaga rihkkon guodohangeatnegasuoda. Suohkan lea maiddá politii-jaid bivdán čavget guodohangeatnegasuoda.

Ain lea eahpesihkar váldo go suohkana váidda vuhtii. Dat mii gal baicca lea čielggas lea ahte gáv-pot dat lea leavvan boazodoalu guohtuneatnamiidda.

Jakobsen mitala ahte bohccot Hammerfeastta gáhtain lea juoga mas sihke báikkálaš politihkkarat ja hammerfeastalaččat beroštit. Suohkan lea vel dan nai namuhan ahte ferdešii bálkáhít «cowboyaid» ja heasttaid doalahit bohccuid eret gáv-pogis. Lea maid ságaštallon gilvit eatnamiid olggo-bealde gáv-poga, vai bohccot eai dárbbahivčče gáv-pogis ohcat herskuid.

– Lea go dus mihkke buriid dadjat bohccuid birra?

– Eandalii, turistat liikojit bohccuide ja atnet daid eksotalažžan go gáv-pogis vázzet, dadjá Hammerfeastta sátnejodiheaddji.

Den magiske R

Det er en styrke for reindriften at det var enstemmighet i alle saker som omhandlet reindrift og samiske spørsmål i planutvalget som har jobbet frem utkastet til den nye plan- og bygningsloven.

Av: Agnar Berg

– At det var enstemmighet i disse sakene gjør at regjeringen ikke har flere alternativ å forholde seg til når den begynner å jobbe med stortingsproposisjonen om den nye plan- og bygningsloven, sier reineier John Henrik Eira.

R for reindrift

Eira har representert reindriften i utvalget som har lagt frem to utredninger i forhold til den nye plan- og bygningsloven som skal erstatte gjeldende lov fra 1985.

Eira var ikke med på den første utredningen som ble lagt frem i 2001 i form av en NOU. Delutredning nummer to, som Eira var med på, ble lagt frem 13. mai i år.

I gjeldende lov har reindriften kun innsigelser i arealsaker gjennom områdestyrene. I forhold til dette får nå reindriften, hvis planutvalgets forslag blir vedtatt av Stortinget, en betydelig større innflytelse på arealsaker.

I dag er reindriften «representert» under landbruk i plan- og bygningsloven. I planutvalgets innstilling blir reindriften synliggjort som en egen næring og interessepart.

– Med dagens lovverk er det opp

John Henrik Eira har representert reindriften i utvalget som har lagt frem to utredninger i forhold til den nye plan- og bygningsloven som skal erstatte gjeldende lov fra 1985. Foto: Agnar Berg

til hver enkel saksbehandler i kommunene om han vet at reindrift er en del av landbruk, sier Eira.

I gjeldende lov er arealbruksformålene landbruk, natur og fritid, altså LNF. I den nye loven kommer det en R, for reindrift, i tillegg slik at arealbruksformålene i den nye loven blir LNRF.

– Dette er veldig bra for reindriften i og med at vi nå kan komme inn på et tidlig tidspunkt å påvirke prosessene.

Enklere å stoppe inngrep

– At R er kommet med skaper i seg selv ikke en ny rettslig situasjon, og gir ikke reindriftsutøverne sterkere privatrettslige rettigheter enn de har i dag, like lite som en L gir bondene

noen sterkere privatrettslig stilling, eller N gir naturvernet og F gir friluftsfolket privatrettslige rettigheter. Hvem er det reindriften først og fremst må bli synlig for? Jo, for private og offentlige planleggere i kommuner, fylker og staten, for kommunepolitikere, fylkespolitikere og rikspolitikere, brukere av arealer, som for eksempel andre næringer, utbyggere, friluftsfolket, naturbrukere og så videre, sier Eira.

De samiske reinbeiteområdene omfatter cirka 130 kommuner i seks fylker og omlag 40 prosent av Norges landareal.

Eira sier videre at hvis reindriften skal utnytte mulighetene den nye loven gir vil det også kreve ressurser og kompetanse.

– I den nye distriktsinndelingen som kommer er det naturlig at de store tenkte distriktene, jamfør Reindriftslovutvalgets innstilling, har stor kompetanse på arealsaker og plan- og bygningsloven. Det kan være aktuelt at de store administrative distriktene ansetter folk som jobber med disse sakene.

Eira sier at den nye loven vil gjøre det vesentlig lettere for reindriften å stoppe inngrep.

Folkeretten

– Hvis loven i dag hadde vært slik planutvalgets innstilling til den nye loven er, ville reindriften ha kunnet stoppe noen av de store inngrepene i reinbeiteland som har vært gjort?

– Vi hadde i alle fall hatt større

Samarbeid eller ikke

NRL må være mer offensiv i samiske spørsmål som ikke har direkte med reindriften å gjøre, mener reineier og NRL-medlem fra Troms, Olav Mathis Eira.

Av: Agnar Berg

– NRL må i større grad være med på å «utforme» det samiske samfunnet. Vi er en av de eldste urfolkorganisasjonene, og en slik organisasjon må være med på å sette premisser, sier Eira.

Eira sier videre at en av NRLs store utfordringer fremover blir å styrke urbefolkningsperspektivet i arealsaker.

– Sametinget prøver å gjøre denne jobben, men mangler både pondus

Reineier Olav Mathis Eira fra Troms (t.h.) mener at NRL må søke samarbeid med andre samiske organisasjoner. Reineier Anders Somby Jr. fra Karasjok er skeptisk til et nærmere samarbeid med for eksempel Sametinget. Foto: Agnar Berg

(Forts. fra forrige side)

muligheter til det enn tidligere, sier Eira bestemt.

I lovens formålsparagraf står det: «Den skal sikre vern av verdifulle landskap og natur- og kulturmiljøer og sikre naturgrunnlaget for samisk kultur.»

Videre i formålsparagrafen står det: «Loven skal sikre norsk gjennomføring av internasjonale avtaler innenfor lovens virkeområde.» – Det betyr at all planlegging skal ta hensyn folkeretten som for eksempel ILO-konvensjonen nummer 169 og artikkel 27 i FN-konvensjonen.

Også FN-konvensjonen om biologisk mangfold har betydning, sier Eira.

og reindriftskompetanse. NRL må begynne å engasjere seg mer i debatten om rettighetene til land og vann.

Eira mener også at NRL hadde tjent på å samarbeide med andre samiske organisasjoner, som for eksempel Sametinget. Det ville være noe som både NRL og Sametinget ville ha fordeler av, mener Eira.

Reineier Anders Somby Jr. fra Karasjok er meget skeptisk til et nærmere samarbeid med Sametinget. Han frykter at Sametinget har en «skjult agenda» ved et slikt samarbeid.

– Som organisasjon må vi alltid tenke på hva som er til nytte for

næringen. Jeg frykter at Sametinget vil bruke reindriften som en brekkstang overfor myndighetene i land- og vannspørsmål – at Sametinget vil kjøre reindriften foran seg for å få rettigheter. Som en arealkrevende næring vet vi at hvis Sametinget får større rettigheter, betyr det at det blir mer press fra andre deler av den samiske befolkningen på vårt beite-land. Sametinget ønsker seg kort og godt styring med reindriften får å få større råderett over land og vann, sier Somby.

NRL-leder Aslak J. Eira sier at det har vært vanskelig for reindriften å få støtte i arealsaker fra Sametinget.

Spises opp bit for bit

TEMA

Kampen om arealene

Elgå reinbeitedistrikt sa ja til hyttebygging ved Elgå-grenda for å styrke lokalsamfunnet. Avtalen som ble signert var til å leve med, men nå vil kommunen ha enda mer land.

Av Per Torbjørn Jystad

For reineierne i distriktet føles det som å bli spist bit for bit. Engerdal kommune ønsket å bygge ut hytter rundt Elgå på østsiden av Femunden. Først blinket man ut et område nord for bygda.

– Dette området lå for tett opp til kalvingslandet og midt i flytteleia. Når forslaget kom om å bygge hytter på sørsiden, sa vi ja for å bidra til utviklingen av lokalsamfunnet, men det som skjer nå må vi imidlertid protestere mot, sier lederen i distriktet Maths Mortensson. Saken er bare en av svært mange hyttesaker som berører de aller fleste av landets reinbeitedistrikter.

Ville bygge stort

Kommunen ville i utgangspunktet bygge opp mot 350 hytter øst for Femunden. Reineierne sa ja til 35. Strakk seg senere til 60, før Miljøverndepartementet satte strek ved 100 hytter. I avtalen ønsket kommunen å bygge ut fire felt på Tjønnodden ved Elgå-grenda avgrenset av en tilførselsvei og Femunden.

Departementet godtok tre av feltene. I dag er felt nummer en påbegynt med sju hytter. For å få en bedre økonomi i utbyggingen vil

Hytte og rein. Tjønnodden har vært et naturlig stoppested for reinen under flytting. Hva som skjer når 100 hytter skal presses inn på området har reineierne klare oppfatninger om. Ennå er det mer rein enn hyttefolk i området under soppinga.

Foto: Per Torbjørn Jystad

imidlertid kommunen åpne opp et nytt felt.

– Da går de løs på arealet på andre siden av veien opp mot fjellpartiet, og stenger i realiteten det lille av trekkveien som er igjen. Slik feltene lå var hyttene konsentrert ned mot sjøen, men det vi var enige om hopper man nå bare bukk over og sender regningen til distriktet, sier Mortensson.

I utgangspunktet ble flyttingen av feltet kjørt som en regulerings sak med endring av arealplan, slik at man

kunne ta nye områder i bruk. Reinbeitedistriktet kom øyeblikkelig med innsigelser med adresse til at en slik fremgangsmåte ikke var korrekt. En megling hos fylkesmannen har ikke ført frem. Neste stopp er Miljøvern departementet. Departementet har ikke startet behandlingen av saken, men man regner med å komme i gang tidlig i høst.

Slik Mortensson vurderer det, fører de stadig knappere beiteressursene til at trykket nordover mot andre reinbeitedistrikt og landbruket øker. Reindriften drives allerede i dag tett inn mot Elgå-grenda.

Fremskynd konsekvensutredningen

Allerede nå etter at sju hytter er bygd, snakker Mortensson om behovet for en konsekvensutredning. Den kommer tidligst når 60 hytter er bygd i området.

Reineierne stiller også spørsmål ved hvorfor man hele tiden må gi bort en bit land uten mulighet for å få dette kompensert.

– Sør for vårt nåværende beite, er det store fjellområder som kunne vært tatt i bruk. Det er også statens

grunn med enorme muligheter for vinterbeite, men vi er avskåret fra å forhandle på et slikt grunnlag, slår Mortensson fast.

Ny forskrift uroer

I likhet med mange andre reinbeitedistrikt lever også reineierne rundt Femunden i spenning om hva som skjer med nasjonalparken. En utvidelse av parken er i utgangspunktet en fordel, men i det nye regelverket har reindriftsnæringen ingen lovbeskyttelse.

– Tidligere var det vist til Reindriftsloven i forskriften for Femunds-

Nye streker. Jon Anders Mortensson og Maths Mortensson mente man hadde signert en avtale alle kunne leve med. Men bare kort tid etter at grensene for hyttebyggingen er satt, vil kommunen endre kartet og sperre den siste delen av trekktruten.

Foto: Per Torbjørn Jystad

marka, men nå er det kun en ren forskrift som ligger der denne henvisningen er tatt ut. Uten en lovhjemmel mener vi at våre rettigheter i nasjonalparken svekkes. Det betyr at det blir langt enklere i fremtiden å gjøre endringer uten at vi kan hevde vår rett, avslutter han.

Min Aigi DINGO
 Finlandsveien 14
 9730 Kárásjohka
Čállá boazodoalu áššiin
 E-poasta: minaigi@minaigi.no
 Tlf: 784 69 700 - Faxes: 784 69 710

Advokatene
Bakke og Pedersen DA
 HJALLIS BAKKE ADVOKAT M.N.A • TORE PEDERSEN ADVOKAT M.N.A
 METTE MOHÅG ADVOKAT M.N.A • KJERSTI H KARLSTRØM ADVFULLM M.N.A
 ROGER NESS ADVFULLM M.N.A • EDVARD HOLM BAKKE ADVFULLM M.N.A
 HELEN JENSSEN ADVFULLM M.N.A • LIV KVALVIK KONTORLEDER
 STORGT.128 - POSTBOKS 1015 - 9260 TROMSØ
 TLF: 77 60 45 60 - FAX 77 60 45 61
 E-POST: fellespost@advokat-bakke.no
 ORG.NR: NO 882439062

Nytt fra Reindriftskontorene

Øst-Finnmark

Søker konsesjon

Kontoret i Øst-Finnmark har stor pågang med konsesjonssøknader på etablering av vindmøleparker i sommerbeitedistriktene, opplyser reindriftsagronom Anny Sara. Dette gjelder i Vardø, Sør-Varanger, Båtsfjord, Vadsø, Kjøllefjord og Nordkapp kommune. Vindmøleparker er arealkrevende, og vil redusere reinbeitearealene. Kommunene søker om dispensasjon fra krav til reguleringsplan etter plan- og bygningsloven.

Sara sier videre at arbeidet med rammebetingelser for reindriften i Karasjok og Polmak pågår fortsatt.

Vest-Finnmark

Organiserer prammingen

Reindriftsagronom Mikkel Ailo Gaup sier at kontoret i Vest-Finnmark har hatt informasjonsmøter om den nye forskriften om tilskudd til driftsenheter og tamreinlag i alle distriktene i de tre sonene i Vest-Finnmark.

Kontoret holder nå på med å forberede reintellingen for reindriftsåret 2003/2004. Det skal telles i samtlige distrikter og tellingen begynner i månedskiftet oktober/november.

Ellers holder kontoret på med å organisere pramming av rein fra øyene i Finnmark og Troms. Den første prammingen starter 18. september.

Troms

Ny utredning Mauken/Blåtind

I Troms fortsetter føljetongen med kompensasjon for tapt beite som

følge av Forsvarets planer i Mauken/Blåtind skytefelt. Etter at Andøya ikke gikk gjennom som nytt beiteområde, skal et utvalg på oppdrag fra Forsvarsbygg utrede tiltak i forhold til Forsvarets aktivitet, slik at man kan vurdere en løsning innenfor reinbeitedistriktet.

Et stadig økende antall arealsaker preger også kontoret i Troms. Reindriftsagronom Sveinung Rundberg viser blant annet til nye vindkraftprosjekter. På Kvaløya er det allerede gitt konsesjon, mens det ligger inne konsesjonssøknad for vindmøller på Bjørnfjell. – Vi registrerer at man også vil utplassere vindmøller for å teste ut mulighetene andre steder enn disse to sier Rundberg.

Av mer spesielle saker nevner han Lofast (Lofotens fastlandsforbindelse). Den valgte traseen fra Raftsundet til Gullesfjordbotn var den som var minst ønsket av reindriftnæringen. Utredning av konsekvenser og skjønnsmessig erstatning er de neste stegene her.

Kontoret i Troms er for øvrig flyttet fra Moen til lokaler i Skogbrukets hus på Andselv. I samme bygg holder både Troms fylkes skogavdeling og Norsk Institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS) til.

Nordland

Økt press ved parkgrensene

Også i Nordland sitter reindriftsagronom Harald Rundhaug med flere sentrale arealsaker. Blant annet med andre runde i den kombinerte bruks- og verneplan for Junkerdal/Balvatn og kommunedelplanen for Saltdal. – Forslag om verneområder og nasjonalparker er i utgangspunktet et gode

for næringen, men samtidig øker trykket i randsonene mot parkene der kommunene legger frem planer om mer hyttebygging, mener han.

Som et resultat av denne bruks- og verneplanen, som berører Balvatn distrikt, ser vi at Saltfjellet distrikt blir direkte berørt uten at de har fått ta del i denne prosessen.

I Saltfjellet distrikt sloss reindriftnæringen mot bygging av et skianlegg på Kjernfjellet, som er vinterbeite. Konsekvensutredningen berører ikke dette! Her må det flere avklaringer til i måten sakene er håndtert på, påpeker Rundhaug.

Lenger sør er utvidelsen av Børgefjell nasjonalpark en markant sak som nå går mot slutten. I Børgefjell har et forbud mot barmarkkjøring stått sentralt, og man vet enda ikke hvilke rammebetingelser reindriften vil få m.h.t. slik kjøring.

Nord-Trøndelag

Fornøyd med NVEs beslutning

Reindriftsagronom Harald Sletten er glad på vegne av reindriften i Nord-Trøndelag siden NVE har krevd at Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk, NTE, må fremskaffe oppdaterte opplysninger om reindriften bruk av området der NTE har planer om å bygge en vindmøllepark i Vikna kommune.

– Vi er fornøyd med NVEs beslutning, fordi vi har fått medhold i at den konsekvensutredningen som er gjort når det gjelder vindmølleparkens konsekvenser for reindriften er for dårlig. Nå kommer saken på høring og det er bra, sier Sletten.

Sletten sier videre at kontoret har fått en rekke henvendelser om den nye

forskriften om tilskudd til driftsenheter og tamreinlag, og spesielt paragrafen som omhandler den nye ordningen med produksjonspremie.

Kontoret er nå ferdig med sin del av jobben med rovvilterstatning til reineierne. Nå ligger saken hos Fylkesmannen som skal ta stilling til erstatningsspørsmålet.

Sør-Trøndelag

Hedmark

Hytteplaner

– Det aller viktigste nå er arealsaker, sier reindriftsagronom Helge Hansen. Han peker i første rekke på en rekke nye kommunedelplaner med store arealer til fritidsbebyggelse. Konflikten om Tjønnodden ved Elgå omtalt i dette nummeret, er bare en av disse i så måte. Hansen peker på at grunneieren åpenbart har fått dårlige vilkår med å drive landbruk, og derfor vil ta i bruk utmarka til andre formål.

– Og i svært mange kommuner peker man ut en satsing på fritidsboliger og hytter som veien å gå, sier Hansen.

– Rett foran slaktesesongen opptar også problematikken med radioaktivitet i reinen i tamreinlagene i Jotunheimen og Valdres.

– Nylig tilsatte også kontoret Theo Willenfeldt som jurist. – Først og fremst skal han arbeide for oss, men Willenfeldt skal også bistå kontorene i Nord-Trøndelag og Nordland, sier Hansen.

Rettelse

Boazodoallošiehtadusa njuolggadusat 2003/2004 – gihppagis lea meattáhus siidu 56:s /

I heftet *Forskrifter til Reindriftsavtalen 2003/2004* er det en feil i den samiske versjonen på side 56:

Gihppagis lea ná/

I heftet står det slik:

§ 5 Buvttadanvuoitu

Buvttadanvuoitu lea 25 % buot

divatgeatnegahtton biergovuovdimis ja eará **boazodoallodietnasiin.**

Ná galgá teaksta leat/

Slik skal teksten være:

§ 5 Buvttadanvuoitu

Buvttadanvuoitu lea 25 % buot divatgeatnegahtton biergovuovdimis ja eará **dietnasiin mat bohtet bohccos.**

(Buoiddes bustávát čájehtit erohusa/ Endring er markert i fet skrift)

Sámediggi lea našuvnnalaš, Norgga sápmelaččaid álbmotválljen orgána. 39 áirasa válljejuvvot juohke njealját jagi 13 válgabiires, mat leat miehtá Norgga.

Sametinget er en nasjonal, folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges hvert fjerde år fra 13 valgdistrikt som dekker hele Norge.

Doarjja ealáhusdoaimmaide

Sámi ovddidanfoanda

Sáhtta ohat foanddadoarjaga investeremiidda, doaimmaide ja prošeavttaide foandda geográfalaš doaimbagoavllu siskobealde. Sáhtta maidái addit álghanhanstipeandda ja ovddidandoarjaga mas vuoddoealáhusaid lotnolasealáhusat leat mielde. Ohcanáigemeari: Birra jagi.

Jodihandoarjja lotnolasealáhusaide sámi ássanguovlluin

Eanadoallit, guolásteaddjit, boazosápmelaččat, duojárat dahje meahcásteaddjit geat lotnolagaid barget guovtti dáin ealáhusain, sáhttet ohat doaibmadoarjaga. Doaibmadoarjaga sáhttet ochat sii guđet gullet Sámi ovddidanfoandda ulbmiljovkui. Ohcci ferte deavdit vissis eavttuid jos galgá sáhtti oazžut doaibmadoarjaga. Ohcama mielde galget čuovvut duodaštuvvon kopiját 2002 lešdiedáhusas ja 2002 Ealáhusdiedáhusas. Ohcanáigemeari: 15.10.2003

Ohcan sáddejuvvo Sámediggái, KEO, 9730 Kárásjohka. Eambo dieđuid oazžu Sámedikki ealáhussekšuvnnas.

Tilskudd til næringsformål

Samisk utviklingsfond

Det kan søkes om tilskudd til investeringer, tiltak og prosjekter innenfor fondets geografiske virkeområde. Det kan også gis etablererstipend og utviklingstilskudd der kombinasjoner av primærnæringer inngår. Søknadsfrist: Hele året.

Driftstilskudd til næringskombinasjoner i samiske bosettingsområder

Driftstilskuddet kan søkes av jordbrukere, fiskere, reindriftsutøvere, utøvere av duodji eller utmarksnæring som kombinerer to av disse næringene. Driftstilskuddet kan søkes av målgruppen for Samisk utviklingsfond. For å oppnå driftstilskudd, må søkerne oppfylle visse vilkår. Søknaden skal vedlegges attestert kopi av selvangivelsen og næringsoppgaven for 2002. Søknadsfrist: 15.10.2003

Søknad sendes til Sametinget, KEO, 9730 Karasjok. Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til Sametingets næringsseksjon

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Ealáhussekšuvdna / Næringsseksjonen, 9730 Kárásjohka
Telefovdna 78 47 40 00 – Fákxa 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no www.samediggi.no

Almmuheaddji

Siste runder i rovviltmeldingen

Hvor glad er norske politikere i rovdyra, og kommer det en radikal omlegging av systemet for erstatning ved rovviltskader? Rovviltmeldinga legges frem for Stortinget før jul. Det er fortsatt ikke for sent å komme med innspill.

Av Per Torbjørn Jystad

Rovviltmeldinga som skal være ferdig i høst, blir en fullstendig gjennomgang av rovdyrproblematikken. Ingen områder er hellige – heller ikke spørsmålet om ulvens leveområder eller endringer i regelverket for erstatning ved rovviltskader.

Mange frykter mer ulv både på norsk og svensk side. Ulv har hittil hatt egne forvaltningssoner i Sør-Norge, der den har kunnet etablere seg i flokk. Koppangflokken har dog fått leve på utsiden av sonen.

Dette var den første etableringen på norsk jord i nyere tid, og det har ikke vært bestandsmessig grunnlag for å iverksette felling i denne flokken, sier seniorrådgiver Øivind Holm i Miljøverndepartementet. Holm leder det praktiske arbeidet med meldingen som regjeringen skal ha ferdig før jul.

Ulv eget mandatpunkt

Stortinget har i et eget mandatpunkt bedt om en vurdering av forvaltningen av ulv. Regelverket i dag sier at det ikke skal være faste bestander i tamreinområder. Streifdyr kan likevel forekomme, og disse er ikke fritt vilt selv om individene i prinsippet kan

felles på et lavt skadenivå.

Slik Holm vurderer situasjonen, er det likevel utviklingen på svensk side som er av størst betydning i spørsmålet om ulv i tamreinområdene. Svenskene har åpnet for etablering av ulv også i Nord-Sverige, hvis konfliktnivået med reindriftsnæringen er lavt.

– En dobling av jerv og ulv slik svenskene legger opp til vil medføre et betydelig spredningspotensial inn på norsk side, påpeker han.

Også innvandring av ulv fra Finland og Russland må tas med i betraktning. Men disse dyrene får problemer med å krysse tamreinområdene som ligger på rekke og rad over Nordkalotten. Senest i vinter ble flere individer på vei fra Finland skutt i svenske tamreinområder.

– Uten yngling av ulv i tamreinområdene på norsk side vil det neppe bli bestander som representerer noe stort problem for tamreindriften, mener Holm.

Fortsatt tid igjen

Den nye meldingen skal erstatte rovviltmeldingen fra 1997. I bunn for arbeidet som nå pågår ligger 30 ulike forskningsrapporter. De har dannet basis for diskusjoner og innspill fra ulike organisasjoner, forvaltning, landbruk, reindriftsnæring og privatpersoner. Under hele prosessen har Departementet valgt en åpen linje uten formelle høringer og frister. Nettadressen

www.rovviltmeldingen.no er kontinuerlig oppdatert. Holm sier at døren

for å komme med innspill til meldingen heller ikke lukkes før den går i trykken.

Bestandsmålene nådd

Når det gjelder bestandene av rovdyr har man i store trekk oppnådd målene vedrørende jerv, gaupe og ulv som ble satt i 1997. For bjørn har man dog ennå litt igjen. De siste årene har også kongeørn kommet i fokus.

– En betydelig del av erstatningsutbetalingene til tamrein skyldes kongeørn, og en egen forskningsrapport har gått inn på denne problematikken, sier Holm.

Hvorvidt det skal ryddes plass til flere rovdyr enn dagens målsettinger må politikerne avgjøre. I de betraktningene må man ikke minst ta hensyn til nabolandenes rovdypolitikk.

Mye bråk om erstatning

Svenskene har også et annet system for erstatning ved rovviltskader, der størrelsen på utbetalingene avhenger av yngling og bestand. I Norge er det stor uenighet om omfanget av tapet og størrelsen på erstatningen.

– Dette har vært en kime til konflikt fra år til år, noe som sliter på hele systemet. Et av målene vil være å prøve å minske uenighetene. Stortinget har dessuten bedt om en utredning av alternativer til dagens system, sier Holm.

– Lar meg ikke kriminalisere

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) vil tillate barmarkskjøring i Børgesfjell nasjonalpark etter søknad. Reineier Tor Enok Larsen vil ikke søke. – Jeg trenger verken søke eller be om dispensasjoner for å drive med lovlig reindrift i Børgesfjell, sier han.

Av Per Torbjørn Jystad

Larsen har sommerboplassen ved Stor-kjukkel'n midt i nasjonalparken. Daglig er det nødvendig med gjeting av rein med motorsykkel i området.

– Motoriseringen er en del av den moderne reindriften, og helt nødvendig her. Så lenge barmarkskjøringen er en del av en godkjent driftsplan må det være tilstrekkelig. – Jeg lar meg ikke kriminalisere fordi jeg ikke søker. Søker vi er det synonymt med å innrømme at vi egentlig ikke har rett til å kjøre, understreker han.

I det opprinnelige forslaget fra Fylkesmannen i Nordland skulle all barmarkskjøring stoppes, bortsett fra nødvendig transport og langs faste traseer. Reingjetingen skulle skje med helikopter betalt av et eget fond.

– Det kunne jo vært bekvemt for oss å la helikopteret gjøre jobben og få regningen betalt av Staten, men det ville blitt mye flyging. I sommer-

månedene er vi perioder daglig 6–8 timer på sykkelen, skyter Larsen inn.

I forskriften som fremlegges fra DN til Stortinget er Fylkesmannens idé om å drifte reinen fra luften fjernet. Helikopter kan nå brukes som tidligere ved samling av reinen. I stedet for heli-reindrift er det i forskriften tatt inn at barmarkskjøring kan skje etter søknad til Fylkesmannen i Nordland, som har forvaltningsansvaret i nasjonalparken. Larsen viser til at en godkjent driftsplan nettopp er til for å ta hensyn til at driften er forsvarlig også i forhold til miljøet.

– Et misbruk mener vi vil være lett å se, påpeker han.

I den nye forskriften åpnes det også opp for at reindriftnæringen kan få bygge hytter innenfor parkområdet i den grad det er nødvendig for driften. Det siste er ikke minst viktig etter at reinbeitedistriktet Østre-Namdalen måtte fjerne to hytter som midlertidig var plassert innenfor nasjonalparken. Hyttene var plassert

– Jeg kjører.

Tor Enok Larsen holder til midt i Børgesfjell nasjonalpark. Han mener at kjøring på barmark er en del av driften. Søknad om dispensasjon mener han vil være det samme som å gå med på at man ikke har en rett til å kjøre.

Foto: Per Torbjørn Jystad

der for å prøve ut beliggenheten. Etter anmeldelse og påpakning fra Regjeringsadvokaten fjernet distriktet selv hyttene. Reinbeitedistriktet har likevel ikke godtatt at de ikke får bygge, men vil føre saken videre.

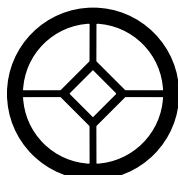
Reindriftnæringen har også vært bekymret for at en del av parken ved enden ved Namsvatnet ble liggende utenfor parkområdet. Etter DN's behandling er en liten parsell ved brygga og Fjellstyrets hytte nå utenfor parkgrensen. Grenseendringen er ikke gjort for at det skal kunne bygges flere hytter, men fordi dagens bruk av området ikke er forenelig med kravene til en nasjonalpark.

Sámi Instituhtta
Nordisk Samisk Institutt

Tlf. + 47 78 48 80 00
Fax + 47 78 48 80 30

Se vårt utvalg av tidsskriftet Dieđut
m.m. på www.nsi.no

E-mail: info@nsi.no
9520 Kautokeino

Ságat

Sagat – Samisk Avis AS

Laatasveien, Postboks 53
9711 Lakselv/Leavdnjá
Redaktør Geir Wulff
E-post: avisa@sagat.no

Skivebom med all slags småskala

Arnstein Stensaas kaller det skivebom å satse ressurser på at «alle» i næringen skal slakte, videreforedle og omsette selv. – Det som trengs er penger til å forsterke markedsføringen av reinkjøtt, sier han.

Av Per Torbjørn Jystad

Stensaas Reinsdyrslakteri AS og majoritetseieren Arnstein Stensaas, må som en av de to store innenfor slakt- og foredling av rein i Norge, ofte leve

500.000 til markedstiltak

I påvente av en permanent ordning for markedsføring av reinkjøtt, har Reindriftssjefen gått for å bevilge 500.000 kroner til konkrete markedsføringstiltak.

Pengene kommer formelt fra Reindriftens utviklingsfond (RUF). Bakgrunnen for bevilgningen er at det per i dag ikke eksisterer en ordning som sikrer den generiske markedsføringen av reinkjøtt i Norge. Før det etableres nye faste ordninger skal Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) gjennomgå dagens ordninger, avsetninger over RUF og tidligere avsetninger til markedstiltak. I dette arbeidet skal også RUF, Verdiskapingsprogrammet for rein (VPR) og tilskudd til Samisk Utviklingsfond ses under ett.

med beskyldningene om at reieneierne ikke får nok igjen.

– Det er svært bra at vi prøver å øke verdiskapingen innenfor næringen, men min oppfatning er at reieneierne får best pris for kjøttet ved at man investerer i markedsføring nasjonalt av reinkjøtt fremfor at «alle» skal satse på kjøttproduksjon, sier Stensaas.

Stensaas har sammen med Åge Pedersen i Finnmark kontroll over 4/5 deler av reinslaktingen i Norge. Omsetningen ved Stensaas ligger på rundt 30-33 millioner kroner i året. I fjor ble det et underskudd på 70.000 kroner. Normalt ligger overskuddet på 400.000 til 500.000 kroner.

– Med andre ord vi tar ikke ut noen stor profitt, slår Stensaas fast.

Kjedene styrer reinen

At stadig flere reieneiere selv skal slakte, videreforedle og omsette, har han derfor liten tro på.

– Det man ofte glemmer er at 60 prosent av alt vårt reinkjøtt omsettes gjennom Norsk Kjøtttråvare og går derfra ut i de store dagligvarekjedene. Småkjøtt og skav er de bærende produktene, mens filet og biff bare utgjør fire prosent, påpeker han.

Nisjeprodukter kan det gjerne være mange av, og utnyttelse av biprodukter støtter han gjerne opp under, men det er ikke det som får hjulene til å gå rundt.

– Kjøttverdien står helt sentralt. Målt mot annet kjøtt er det også så

Produkter fra Stensaas Reinsdyrslakteri AS.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Trangt nåløye. – Å finne på nye produkter er ikke noe problem. Lokalt har vi en rekke varianter bare her på utsalget vårt. Problemet er å få et produkt inn i markedet i større skala, sier sjefen ved Stensaas Reinsdyrslakteri AS, Arnstein Stensaas.

Foto: Per Torbjørn Jystad

vidt høy pris reineieren får, at næringen må vurdere om de ikke har godt nok betalt. Å presse frem en høyere pris kan straffe seg på sikt, advarer han.

Stensaas mener at selv kjøkkensjefene i Norge langt fra ser på reinkjøtt som noe «must». Blir prisene for høye skiftes norsk rein ut med antilope, hjort, struts eller elg på menyen.

– Ikke minst fra New Zealand merker man pågangen av mer eksotiske produkter. Det gjør at betalingsviljen for rein har en øvre grense.

Kontroll over volumene

– Å få opp prisene er et langsiktig løp der man må satse på å markedsføre reinkjøtt overfor forbrukerne. Samtidig må volumene ikke være større enn at det er en liten knapphet i markedet, lyder Stensaas sin medisin.

En hårfin men viktig balanse, slik han vurderer det. Det norske markedet trenger knappe 1.000 tonn årlig gjennom dagligvare og restaurantsegmentet. Og norsk rein er ikke alene.

Import av svensk, finsk og russisk reinkjøtt vil kunne presse prisene ned.

– I år er det etter min mening slik at vi ikke bør importere noe før jul, men heller supplere med svensk import på nyåret, sier Stensaas.

I fjor var hele importkvoten på 550 tonn. Det er for mye slik dagens marked er, men jevnt over er 1.500 tonn på linje med det som har vært mulig å få unna.

Stensaas peker på at Reindriftens Markedsutvalg, der han selv er medlem, sitter på månedlige oppdateringer av hva som finnes av kjøtt hos de ulike produsentene. Volumene skal det derfor være mulig å styre, men det mangler altså penger til markedsføring.

Hadde penger

Tidligere hadde Markeds- og kvalitetsutvalget en årlig budsjettpost over Reindriftsavtalen, men etter at utvalget opphørte for tre år siden er ingen ting skjedd på det området. Stensaas viser til at i kriseårene midt på 80-tallet ble

et kjøttberg snudd til underskudd av kjøtt i markedet. Den gang var det hele 1,4 millioner kroner i potten til markedsføring, redegjør han.

Siste år var summen knappe 500.000 kroner. I sommer har debatten mellom de private produsentene og NRL gått på hvorvidt man skal bruke en halv million kroner på en hastekampanje i regi av Opplysningskontoret for kjøtt.

– Det trengs markedsføring. Ikke minst med filét og biff har vi problemer med å få alt unna til gode nok priser, supplerer han.

Hva er verdiskaping?

Et paradoks er at det ligger betydelige midler avsatt til verdiskaping på statsbudsjettet, men det er penger som ikke er tiltenkt markedsføring.

– En tanke kunne vært nettopp å bruke en million kroner av midlene i Verdiskapingsprogrammet til markedsføring av hovedproduktet som tross alt er kjøttet. Det vil gi effekt for alle leddene i næringen. Jeg er langt mer skeptisk til hva som på lang sikt skjer hvis man skal bruke Verdiskapingsprogrammet til å bygge opp 10–20 nye produksjonsenheter i konkurranse med hverandre.

Økt omsetning gir mer i tilskudd

Reineiere med omsetning under 400.000 kroner bør inngå avtale om selv å forestå frakt, og håndtering av dyr og avfall i tilknytning til slaktingen.

– I og med at produksjonstilskuddet utbetales som en prosent-sats av den samlede bokførte inntekten for reneieren, vil det lønne seg at reneieren selv inngår avtale om denne delen av jobben, sier daglig leder ved Stensaas Reinsdyrslakteri AS, Arnstein Stensaas.

I tillegg til kjøttprisen vil da slakteriet også betale reneieren for

denne delen av jobben. Det øker reneierens omsetning med 10–15 prosent, avhengig av hva de aktuelle kostnadene er. Det gir igjen økt produksjonstilskudd fra Staten, såfremt man ikke har en inntekt som overstiger 400.000 kroner.

– I praksis vil vi fortsatt kunne organisere arbeidet, slik at man i realiteten snakker om at reneieren leier denne tjenesten hos oss. Da står man igjen med det rent fakturerings-tekniske som vi tar hånd om, forklarer han.

Verdiskapning i Finland:

Kota-Poro tilbyr reinkjøtt til restauranter

Slakteri- og videreforedlingsbedriften Kota-Poro i Nord-Finland har utviklet flere spesialiteter. Oppskriften bak suksessen er en kombinasjon av beliggenhet nært et stort restaurantmarked og utvikling av etterspurte produkter.

Av Magnar Evertsen

Noen mil nord for Rovaniemi i Nord-Finland ligger Kota-Poro, en småskala reinkjøttbedrift som årlig slakter og videreforedler 1.500 reinsdyr med en tilhørende omsetning på 2,9 millioner norske kroner. Fire år etter oppstarten er det en optimistisk gründer og andelseier Eerik Mustonen (53) Reindriftsnytt møter.

Skinke til begjær

Driverne av Kota-Poro har utviklet mange ulike produkter av reinkjøtt. Det meste er basert på kalvekjøtt, og i dag selges 15 spesialiteter som man har klart å finne tilstrekkelig store markeder til. I porteføljen er; gryteklart kjøtt, pølser, pålegg, varm- eller kaldrøkt, biff og steik. Ulike typer pålegg og forretter gir størst fortjeneste.

Den mest kjente og største suksessen er en påleggsskinke kalt «Nordic light». Skinken er et blandingsprodukt der halvt om halvt med røkt reinsteik og røkt svinesteik er satt sammen. Det lyse svinekjøttet er i midten mens det røde reinkjøttet ligger som mørke striper på begge sider av svinekjøttet. Derav navnet «Nordic light».

Siden svinekjøtt er billigere enn reinkjøtt kan produksjonskostnadene reduseres med ca. 20 prosent. Spesialiteten selges likevel som et reinkjøttprodukt, og den lave utsalgsprisen på «Nordic light» har gjort påleggsskinken populær i restaurantmarkedet. Skinken har også fungert som en døråpner for andre spesialiteter fra Kota-Poro. Årlig produserer og omsettes ikke mindre enn ca. 2.000 kg av «Nordic light» og like mye av en annen spesialitet; grillpølse av rein.

Lokalt marked

Reinskav er dog lettest å selge, og vi kunne distribuert langt mer, forteller Eerik Mustonen, som samtidig understreker at de tilbyr reinskav av svært høy kvalitet.

Det dårlige småkjøttet males til pølse. De sentrale kundene er de mange hotellene og restaurantene ved det populære alpinksenteret Levitunturi, like i nærheten. Dit går det også knapt 200 hele steiker i året.

I dag er beinene/skankene vanskeligst å selge, selv om lokalbefolkningen kjøper en del for å koke margebein. Tidligere fikk vi også solgt beinene til porselensfabrikken.

Siden denne fabrikken nå har sluttet å kjøpe bein forsøker Mustonen å lage en sylte/tykningsmiddel/«grayvi» av beinene, men dette produktet er ikke ferdig utviklet ennå. Videre tørkes hjerter, og tungene selges til lokalbefolkningen, mens 20 centimeter lange indre- og ytrefilet av kalv går til restauranter i Helsinki.

*Spesialitet for restaurantmarkedet kalt «Nordic Light» som inneholder rein- og svinekjøtt!
Foto: Magnar Evertsen*

Full krise

Veien til det lukrative restaurantmarkedet har imidlertid vært lang. Da det sentrale Poro ja Riista gikk konkurs i 1989 satt reineierne i Finland igjen uten slakteri- og videreforedlingsanlegg. Prisene på reinkjøtt falt til det halve, og reieneierne var tvunget til å finne på noe. Reinen var eneste inntektsgrunnlaget, ikke minst siden trygdeordningene ikke er spesielt gunstige i Finland.

Eerik Mustonen hadde tidligere jobbet på sentralslakteriet. Sammen med andre reieneiere startet han med salg av reinkjøtt fra en garasje. Etter hvert leide de lokale til et videreforedlingsanlegg lengre sør for å teste ut noen idéer de hadde. Slik fikk de også litt erfaring med produktutvikling, marked og salg. Etter at

en konsulent hadde gjort en markedsundersøkelse, fikk de gjennom det lokale næringscenteret innvilget støtte fra EU til oppstart av et eget viderefedlingsanlegg i 1998 og slakteri i år 2000.

Støtten var på 1/3 av de totale investeringskostnadene på Euro 220.000,- tilsvarende 1,8 millioner norske kroner. I tillegg kommer en betydelig egeninnsats for å få opp bygningsmassen på 305 m².

– Vi har selv bygd og ordnet alt i lokalene, unnatt rørliggerjobben, forteller Mustonen.

Lønnsom drift

Bedriften eies av 13 reinieiere og en geitebonde i et andelslag. Geitebonden slakter om lag 30–40 geiter i anlegget i året. Med geitebonden med på laget ble det langt lettere å få EU-godkjenningen. Halvparten av slakte-dyrene er fra bedriftens andelseiere, mens den andre halvparten kjøpes fra andre reinieiere. Tre ansatte er beskjeftiget på fulltid året rundt med viderefodling og salg. Under slaktesesongen er det i tillegg fire ekstrahjelpere. Økonomisk går det godt rundt. Allerede neste år regner eierne med at alle lånene er tilbakebetalt.

– Vi ønsket oss arbeid, og fikk det til gagns, smiler Eerik Mustonen som ikke legger skjul på at det har vært mye arbeid. Mustonens yngste sønn på 18 år står nå klar til å overta sin fars arbeidsplass i bedriften. Selv ønsker Eerik å drive reindrift igjen. Sønnene har passet familiens rein i Poikajärvi paliskunta (distrikt nr 028 i Finland) siden bedriften Kota-Poro ble startet opp. – Vi fikk lite støtte fra lokalbefolkningen i star-

ten. Men i dag er bedriften akseptert, og jeg er glad for å ha etablert noe for mine etterkommere, avsluttet Eerik Mustonen.

Nye veterinærkrav

Til høsten vil EUs «nye» hygieneregelverk trå i kraft også i Finland, og dermed må Kota-Poro foreta noen oppdateringer av anlegget for fortsatt godkjent drift. Dette regelverket har vi i Norge måttet forholde oss til siden vi undertegnet EØS-avtalen i 1994, mens finlenderne, som fullverdige EU-medlemmer, har kunnet dra nytte av en del lempinger i regelverket frem til i dag.

– Suksess oppnås av den som klarer å skape profitt av ukurant småkjøtt og biprodukter, og man må heller ikke være redd for å jobbe, hevder gründer Eerik Mustonen.

Foto: Magnar Evertsen

Poro ja Riista – konkur

For bare 14 år siden var Poro ja Riista OY fremdeles den dominerende slakteri- og viderefedlingsbedriften for reinkjøtt i Finland. Bedriften som ble etablert i 1937 var et kooperativ eid av reinieierne, og den lå nær Rovaniemi – midt i området for finsk reindrift.

Problemene for bedriften startet med en arbeidskonflikt. Uenighet mellom arbeiderne og lederen, Risto Sarala, endte i en streik. I kjølvannet av streiken spredte det seg raskt et rykte. I følge ryktet hadde reinskrottene under streiken hengt for lenge i romtemperatur. Kjøttet fra bedriften var derfor råtnet og av dårlig kvalitet. Ryktet ble

trolig satt i gang av misfornøyde arbeidere. Resultatet var at kundene sviktet bedriften, og Poro ja Riista gikk konkurs i slutten av 1989.

I kjølvannet av denne konkursen er det etablert flere småskala slakterianlegg i Finland. I dag finnes det 14 slike sentraliserte slakteri, 28 godkjente viderefedlingsanlegg og 2 kombinert-anlegg – et av dem er Kota-Poro. 10 av disse er i svært god stand. Men noen av dem vil få problemer med store oppgraderingskostnader dersom det ikke gis en rimelig tid for disse småskala-anleggene til å tilpasse seg EU's hygieneregelverk, som nå trår i kraft.

Ođđa čuolmmat Nye problemstillinger

Sámivuoigatvuodalávdegoddi, mii galgá guorahallat eatnamiid ja čáziid geavaheami «sámi fylkkain» olggo-bealde Finnmárkkku, šaddá čovditi áibbas eará áššičuolmmaid go dat Sámi vuoigatvuodalávdegoddi mii guorahalai dilálašvuodaid Finnmárkkus.

Agnar Berg

Ođđa lávdegoddi lea bárrahis čohkeme dieđuid sámi geavaheami ja riekte dilálašvuodaid birra Tromssa, Nordlándda, Davvi- ja Lulli-Trøndelága ja Hedmárkkku fylkkain.

Ođđa láchkarievdamat?

Bjørn Solbakken, gii lea sundin Karmøysunddas, jodiha ođđa Sámi vuoigatvuodalávdegotti, mii nammaduvvui 2001:s. Solbakken ii lean mielde vuoigatvuodalávdegottis mii guorahalai Finnmárkkku eatnamiid ja čáziid vuoigatvuodagažaldagaid.

– Min bargu ođđa lávdegottis lea áibbas eará go dat maid ovddit lávdegoddi barggai. Ollu, viiddis sámi

vuoigatvuodačuolmmaid lea juo ovddit lávdegoddi čovdán. Jurddašan vuoddolágaraparágráfa, Sámedikki ásaheami, Giellalága ja Finnmárkkulága evttohusa, mat visot leat vuolgán ovddit Sámi vuoigatvuodalávdegotti barggu olis.

– Sáhttit go vuordit ahte maiddái din barggu olis bohtet láchkarievदानевттоhusat, mat gusket dan viđa eará «sámi» fylkii maiguin ođđa Sámi vuoigatvuodalávdegotti dál bargá?

– Finnmárkkuláhka lea láchka mii regulere vuoigatvuodaid stáhta eatnamiin Finnmárkkus ja Finnmárku lea erenoamáš dilis eananoamasteami dáfus go stáhta oamasta 96 proseanta eatnamiin. Dan ii daga eará fylkkain. Dan dihte ii dáidde bohtit sulasaš láchka eará fylkkaide. Sáhttet baicca bohtit eará láchkarievdamat mat addet vejolašvuoda searvat eatnamiid ja čáziid hálddašeapmái ja dan bokte oažžut eanet válddi, dadjá Solbakken. Plánáid mielde galgá Sámi vuoigatvuodalávdegoddi geargat bargguinis 2005.s. Mii vuohhtit alm-

Sorenskriver i Karmøysund, Bjørn Solbakken, leder det nye Samerettsutvalget. Reineier Berit Oskal Eira er NRLs representant i utvalget.

Bjørn Solbakken, gii lea sundin Karmøysunddas, jodiha ođđa Sámi vuoigatvuodalávdegotti. Boazoeaiggát Berit Oskal Eira lea NBR ovddasteaddjin lávdegottis. Foto: Agnar Berg

motge ahte dáidet ádjánit guhkit.

«Riedja»

Oskal-Unit-Ántte Biret, Berit Oskal Eira lea NBR ovddasteaddji Sámi vuoigatvuoda-lávdegottis. Son lohka ahte lassin čálalaš dieđuide de lea dárbbaslaš čadahit ođđa dutkamiid eatnamiid ja čáziid sámi geavaheami ja vuoigatvuodaid birra.

– Finnmárkkus lei olu riedja vuosttaš lávdegotti barggu olis. Movt vuostáiváldo Sámi vuoigatvuodalávdegoddi eará fylkkain?

– Lávdegottis leat olu «beroštusbealálaččat» mielde, ja mii beassat vuos gaskaneamet digaštallat ja guorahallat áššiid. Nu šaddet unnit riiddut manjel, go áššiid vuos leat ollu bealit vuđolaččat giedahallan siskkáldasat, oaivvilda Berit Oskal Eira.

Ovddit lávdegotti ektui lea dán lávdegottis viidát áššesuorgi.

– Mii fertet vuhtii váldit ahte Tromssa bealde lea davvisámi giella ja kultuvra, lullelis fas julev- ja oarjelsámi giella ja kultuvra. Boazodoallu lea oalle stuora ealáhus dan viđa fylkka, muhto das lea relatiivvalaččat unnit ja unnit mearkkašupmi mađi lullelii bohtá. Seammaláđe lea sámi váikkuhanfámuin. Dasto leat dán fylkkain oallut iešguđet eananeaiggádat; priváhta olbmot, ja stáhta ja suohkanat eaiggáduššet eatnamiid seamma eavttuid vuodul go priváhta olbmot, ja dasto leat vel stáhtaalmennegat (stáhta oktasašmeahcit), muitala Sámi vuoigatvuodalávdegotti jodiheaddji.

Rein-gjerder

Tornado Wire er spesialist på ståltråd-gjerder for alle typer husdyr og vilt.

Forhandler:

Agentur Roald Kverneland

Karpbukt, 9900 Kirkenes

Tlf. 78 99 69 22 / 959 93 660 - Faks 78 99 69 35

Samerettsutvalget som skal utrede bruken av land og vann i «samefylkene» utenfor Finnmark får helt andre problemstillinger å arbeide med enn Samerettsutvalget som jobbet med Finnmark.

Av: Agnar Berg

Arbeidet med det nye utvalget er nå kommet godt i gang med å innhente informasjon om samisk bruk og rettsutøvelse i fylkene Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark.

Nye lovendringer?

Sorenskriver i Karmøysund, Bjørn Solbakken, leder det nye Samerettsutvalget som ble gjenoppnevnt i 2001. Solbakken var ikke medlem av Samerettsutvalget som arbeidet med land- og vannspørsmålene i Finnmark.

– Vårt arbeid i det nye utvalget

skiller seg veldig fra det som ble gjort av det første utvalget. Mye av den store jobben med samiske spørsmål har dette utvalget allerede gjort. Jeg tenker da på grunnlovsparagrafen, opprettelse av Sametinget, Språkloven og arbeidet med Finnmarksloven som har sitt

utspring fra arbeidet til det første utvalget.

– Kan vi regne med at det kommer en lovendring på lik linje med Finnmarksloven som vil gjelde for de fem andre «samiske fylkene», som en følge av det nye samerettsutvalgets arbeid?

– Finnmarksloven er en rettighetslov til statens grunn i Finnmark, og Finnmark står i en særstilling når det gjelder eierforholdet til grunnen i og med at staten eier 96 prosent av arealet. Det gjør den ikke i de andre fylkene. Derfor vil det neppe komme en tilsvarende lov for de andre fylkene. Men det kan komme andre lovendringer som sørger for medinnflytelse i forvaltningen av land og vann, sier Solbakken.

Etter planen skal Samerettsutvalgets arbeid ende opp i en innstilling i 2005. Men etter det Reindriftnytt forstår, er det meget sannsynlig at arbeidet vil ta lengre tid.

«Støy» rundt arbeidet

Berit Oskal Eira er NRLs representant i Samerettsutvalget. Oskal Eira sier at en er avhengig av å supplere skiftlige kilder om den samiske bruken av landarealene og hvilke rettigheter samene har hatt med ny forskning.

– Det var mye støy i Finnmark om det første utvalgets arbeid. Hvordan oppfattes et samerettsutvalg i de andre fylkene?

– Utvalget er godt representert fra flere «interessegrupper». Derfor får vi «slipt» oss mot hverandre i utvalget, noe som gjør at det blir mindre konflikter fordi sakene blir godt gjennomarbeidet med flere interesser tilstede, sier Oskal Eira. I forhold til arbeidet til det første utvalget med Finnmark, så opplever det nye utvalget mer variasjon i de samiske sakene.

– Vi må forholde oss til det nord-samiske i Troms, så har vi lulesamisk og sørsamisk kultur. Det samme gjelder språket. Reindriften er en rimelig stor næring i de fem fylkene, men får relativt mindre betydning dess lenger sør en kommer. Det samme er tilfellet for samisk innflytelse. Og så er det mange forskjellige grunneiere vi må forholde oss til; private, stat og kommuner som eiere på samme premisser som de private og så har vi rene statsallmenninger, sier lederen for Samerettsutvalget.

Reindriftnytt • Boazodoallo-oddasat

ANNONSEINFORMASJON 2003

Reindriftnytt har et opplag på nærmere 3.000 eksemplarer og utgis gratis til samtlige driftsenheter i Norge. Bladet kommer ut 4 ganger i året.

Vi mener at Reindriftnytt er den beste markedsplassen for kommuner, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner, reindriften og bedrifter som retter seg mot næringen.

Det er ingen andre aviser eller tidsskrifter som når så mange i reindriften som Reindriftnytt.

Format	Sort	Sort+1	Sort+2	4 farger
1/1 side	3.600	4.200	4.800	5.400
1/2 side	2.200	2.800	3.400	4.000
1/3 side	1.900	2.500	3.100	3.700
1/4 side	1.400	2.000	2.600	3.200

Prisene er eks. mva. og forutsetter ferdig annonsemateriell.

Annonsebestilling og materiell

MediaRing AS v/Oddbjørn Sarilla
Postboks 1323, 9505 Alta
Tlf. 78 45 70 04 – Fax. 78 45 70 05
E-post: sarilla@mediaringen.com

Et liv etter NMT 450...

Første januar 2005 er Telenors NMT 450 historie. For mange i reindriftsnæringen kan et godt alternativ være en kombinert GSM/satellittelefon.

Av Per Torbjørn Jystad

Dekningsdirektør Bjørn Amundsen i Telenor Mobil forteller at man i løpet av sommeren har gått gjennom en rekke muligheter for å oppgradere GSM-nettet. Målet har vært å forbedre dekning i grågrendte strøk og utover havområdene der NMT 450 hittil har vært eneste alternativ til et mobilt lukket samband.

Når de økonomiske og tekniske beregningene er gjennomgått vil Telenor i løpet av høsten legges frem forslag til bygging av nye basestasjoner.

Vanskelig å erstatte

– Vi kommer nok til å gjøre en del forbedringer, selv om det er opplagt

NMT 450.

at man i mange områder fortsatt vil være uten dekning. En del reineiere opplever vel også i dag at de har en glissen dekning på NMT, sier Amundsen.

Hvem som kan regne med å få GSM-dekning som erstatning er ennå ikke bestemt, men noen gladmeldinger har Amundsen likevel servert de siste månedene;

– I sommer fikk de Lulesamiske bosetningene i Hellemobotn i Tysfjord en avtale om GSM-dekning senest fra 17. mai 2004.

En av utfordringene er at NMT 450 bare hadde ca. 40.000 abonnenter. Det gir ikke all verdens inntjeningspotensial. Basestasjonene for GSM trenger både strøm og linjetilknytning. Noe kan gjøres ved å supplere med alternativer til faststrøm og ved å bruke radiolinje til og fra basestasjonene. Men begrensingene er mange. Bygging av høye master i flate landskap er heller ikke uproblematisk. Både miljøhensyn, estetikk og økonomi spiller inn. Selv der det er enkelt å bygge ut koster en base-stasjon mer enn et par hundre tusen kroner.

De dyreste stasjonene langt fra vei og strøm beløper seg til over en million kroner, opplyser man i Netcom. Selskapet har blant annet bygd ut en base-stasjon i Jarfjorden i Finnmark. Et prosjekt som både ganger hyttefolk, fastboende og Forsvaret. For både Netcom og Telenor er bygging av nye basestasjoner prioritert. Å ha best mulig dekning er i seg selv et

Neppe mange slike.

Det er mulig å tenke utradisjonelt for å gi GSM-kundene dekning. Men det vil neppe gå inflasjon i å bygge master verken på Finnmarksvidda eller andre grågrendte strøk. Denne basestasjonen Netcom har ved Jarfjorden er et unntak. Etterspørsel fra Forsvaret, hytteeiere og lokalsamfunn gjorde at selskapet valgte å bygge ut.

Foto: Netcom

viktig argument i kampen om kundene.

...med kombinert satellitt-/GSM-telefon

Det mest nærliggende nå kan synes å kjøpe en kombinert satellitt-/GSM-telefon.

– Der det ikke er GSM dekning kan man da koble seg opp mot Globalstar sitt satellittsystem, sier Jan Nilsen ved Commit Alta.

Commit-kjeden som arbeider spesielt med mobilteknologi og trådløse løsninger, har allerede solgt en rekke kombinert-telefoner til kommuner, ambulanse og brannvesen. Fra Alta var man de første til å markedsføre en Ericsson R290 dual mode kombinerttelefon nå i sommer. Prislappen er 6.995 pluss merverdiavgift.

Telefonene benytter Globalstar sitt nett med 48 satellitter over ekvator. For å få dekning kreves det at man rett og slett har noe sikt sørover. Dekningen strekker seg så langt nord som 70 grader nord. Med andre ord til Alta.

– Lenger nord har vi ikke fått testet om det er dekning, presiserer dekningsdirektør Bjørn Amundsen i Telenor Mobil.

Det er satellittenes plassering over ekvator som begrenser dekningen nordover. Inne i bygninger er det heller ikke dekning. Under høye fjellformasjoner og i trange daler likeså.

Nilsen forteller at langs veien mellom Alta og Kautokeino er det en strekning i området Kløfta der det ikke er dekning i ca. to minutter av kjøretiden. Amundsen viser på sin side til at han har testet ut satellittelefonen i Hellembotn. I den trange fjordarmen mellom fjellene i Tysfjord

var det bare dekning midt-fjords.

Telenorabonnement

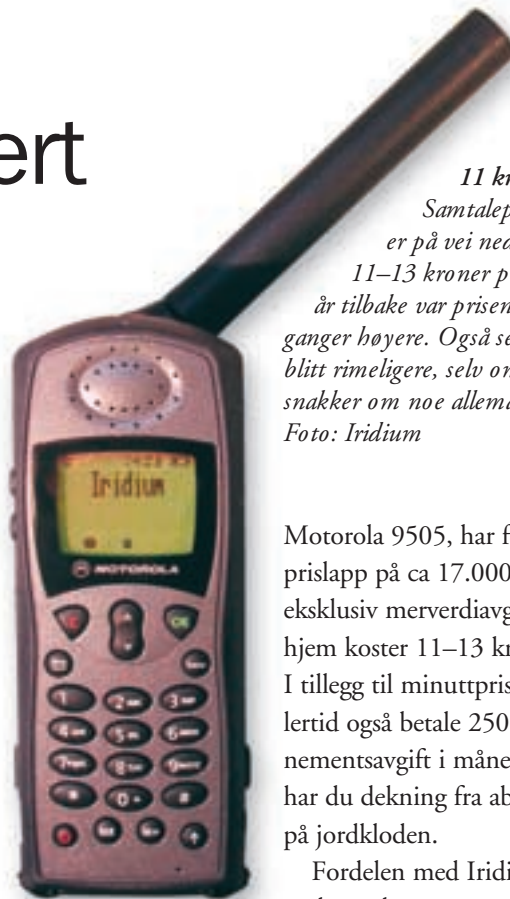
Det er ikke bare bedre dekning enn GSM som trigger interessen for en kombinert GSM-/satellitt-telefon. For kunder som allerede har et Telenorabonnement er det bare å flytte over sim-kortet. Regningen for samtale tid over satellitt kommer også på samme faktura uten ekstra abonnementsavgift.

– Telefonen er heller ikke større enn for eksempel Spectronics NMT 450 som var en svært populær modell tidlig på 90-tallet. Da gjelder det bare å huske at det fortsatt koster ca. 13 kroner per minutt å ringe advarer Nilsen.

Foreløpig er det bare Telenor som har støtte – såkalt roamingavtale – for denne type satellitttelefon. Nilsen forventer derfor at prisene på telefoner og tellerskritt vil gå ned i takt med at det blir flere operatører, brukere og alternative telefonmodeller å velge mellom.

Hva med Iridium og Mini-M?

Blant alternativene til kombinert-telefonen er Iridium og Mini M. Begge er i daglig bruk i blant annet kystflåten. En Iridium-telefon veier også bare 400 gram. Modellen

*11 kroner per minutt. Samtaleprisen per satellitt er på vei ned. Nå koster det 11–13 kroner per minutt. For få år tilbake var prisen både 5 og 10 ganger høyere. Også selve telefonen er blitt rimeligere, selv om man langt fra snakker om noe allemannseie ennå.
Foto: Iridium*

Motorola 9505, har for eksempel en prislapp på ca 17.000–18.000 kroner eksklusiv merverdiavgift. Å ringe hjem koster 11–13 kroner minuttet. I tillegg til minuttprisen må du imidlertid også betale 250 kroner i abonnementsavgift i måneden. Men da har du dekning fra absolutt over alt på jordkloden.

Fordelen med Iridium telefonen er at denne baserer seg på 66 satellitter i lavbane over hele jordkloden og ikke bare ekvator. Det gir dekning helt opp på Nordpolen om så trengs. Dekningen vil også være bedre der fjellformasjoner og trange daler sperrer for utsikten til Globalstar-satellittene.

Mini M baserer seg på fire satellitter over ekvator. Men disse svever mye lengre ute i rommet enn Iridium og Globalstar sine satellitter. Mini-M kan teoretisk også gi deg tilgang til e-post og internett, men i praksis vil den lange oppkoblingstiden gjøre at dette ikke er et alternativ med mindre telefonen kan linkes mot en satellittantenne. Det har de færreste bortsett fra store fartøy i kystflåten. Da står du igjen med tale og muligheten for å sende faks. Prismessig skiller ikke kostnadene for ringetiden seg vesentlig fra Iridium. Fra 12–13 kroner til nærmere 30 kroner per minutt er standard.

Mini-M terminalen koster imidlertid det dobbelte av Iridium-telefonen. Vekten på terminalen er da også ca. 2,6 kilo. Med andre ord ingen ting for jakkelomma.

Finnmarksloven skal behandles grundig

Av: Agnar Berg

Justiskomiteen kommer ikke til å legge frem noen innstilling om Finnmarksloven til Stortinget før en er sikker på at saken er grundig gjennomarbeidet og at alle parter blir fornøyd med det nye lovverket.

– Her skal vi gjøre en skikkelig jobb. Hvis ikke alle parter er rimelig bra fornøyd med innstillingen – ja da kan vi like godt beholde det lovverket vi har i dag, sier leder for Justiskomiteen og saksordfører for Finnmarksloven, Trond Helleland (H).

Siden justisminister Odd Einar Dørum la frem lovforslaget i vinter har Stortinget sendt en rekke

spørsmål om loven til regjeringen.

Regjeringen har blant annet oppnevnt to eksperter til å vurdere de folkerettslige aspektene ved regjeringens eget forslag til finnmarkslov.

Samtidig som de to juristene ved Universitetet i Oslo vurderer folkeretten og Finnmarksloven, arbeider Justiskomiteen videre. Komiteen skal på besøk til Finnmark i begynnelsen av oktober der blant annet samtaler med Sametinget, fylkestinget og NRL-leder Aslak J. Eira står på dagsorden.

– Vi håper å legge frem vår innstilling i vårsesjonen 2004. Men vi skal ta den tiden vi har behov for, sier Helleland.

Fortsatt pramming

Reinen som er på øyene i Troms og Finnmark vil bli prammet til fastlandet med de gamle landgangsfartøylene til forsvaret. I sommer kjøpte rederiet Seaworks i Harstad de tre landgangsfartøylene til Sjøforsvaret. Salget er imidlertid klausulert slik at Seaworks i fremtiden skal påta seg den jobben Sjøforsvaret tidligere hadde med prammingen.

– Når det gjelder prammingen nå i høst vil rederiet prøve å gjøre den. Men hvis de ikke er klare til prammingen skal starte vil Sjøforsvaret stille med mannskap for å gjøre jobben, sier kommandørkaptein Svein Einar Sakshaug.

– Vi ser frem til å gjøre denne jobben for reindriften og vi regner med at vi vil bruke omlag 50 driftsdøgn på vår og høstflyttingen, sier Frank Tore Lind i Seaworks.

Arkivfoto.

Det er fortsatt Reindriftningsforvaltningen som skal administrere reinprammingen.

Strømførende plate mot rein i tunnel

Rein og andre dyr trekker stadig oftere inn i tunneler og skaper trafikkfarlige situasjoner. På Kvaløya har Statens Vegvesen testet ut en strømførende plate.

I Finnmark er problemet størst i Stallogargo-tunnelen. For å hindre reinen å trekke inn i tunnelåpningen på varme sommerdager har Statens vegvesen og Kvaløya reinbeitedistrikt i sommer samarbeidet om et prosjekt med strømførende plater foran tunnelåpningen. Den ca. åtte meter lange platen dekker hele kjørebanelen og godt ut på sidene., slik at det ikke er mulig å komme rundt. Bredden er to meter. Platen er videre plassert ca. 10–15 meter i forkant av tunnelåpningen.

– I den elektrifiserte plata går det en pulserende strøm ganske likt hjerteslag. I starten så det ikke ut som reinen brydde seg, men etter to til tre uker hadde den fått mer respekt for strømmen, sier formann i distriktet Aslak Ante Sara.

Platen kom imidlertid først på plass den tredje uken i juli, og varmeperioden avtok før man fikk tilstrekkelig grunnlag for å si om tiltaket virket godt nok eller ikke. – Vi må derfor prøve ut dette mer neste sommer for å være helt sikre på at reinen vil holde seg borte fra tunnelinngangen, sier Sara.

Ustabil klima i vente

Oftere ekstremvær med større variasjon i nedbørmengde, temperatur og vindstyrke. Varmere, mer nedbør og tidligere vår. Det er langtidsvarselet for reindriffts-Norge de neste 50 år! Den største temperaturøkningen forventes i indre deler av Øst-Finnmark.

Av Magnar Evertsen

Reindrifftsnytt har tatt en prat med to av Norges fremste klimaforskere ved Meteorologisk institutt i Oslo, Inger Hanssen-Bauer og seksjonssjef Eirik Førland ved seksjon for klimaforskning.

– Vi har registrert at det er blitt varmere på jorda de siste tiårene, og vi forventer at denne utviklingen vil fortsette, forteller forskerne, som likevel presiserer at det også i fremtiden vil være store variasjoner fra år til år i både temperatur og nedbørmengde.

Forskerne regner også med at gjennomsnittstemperaturen vil fortsette å øke de neste 50 år, og at det blir oftere ekstreme værforhold, for eksempel kraftige regnskyl eller stormer. Og størst temperaturøkningen spår man altså at kommer i indre deler av Øst-Finnmark.

RegClim

Meteorologisk institutt har siden 1997 vært med i et større forskningsprosjekt kalt RegClim som skal anslå mulige klimaendringer i Norge som følge av en menneskeskapt drivhuseffekt.

RegClim er et samarbeidsprosjekt

mellom fem norske forskningsinstitutt der over 30 forskere deltar. I tillegg samarbeider gruppen med internasjonale klimasentre.

Mindre snø?

– Ut fra våre modeller er det vanskelig å si noe om snødekket. Generelt

Meteorologi og klima

Meteorologi er læren om været. Gjennom å måle og observere været i atmosfæren, kan meteorologer gi værvarsel om nedbør, vind, skyer, og solskinn. **Klima** er en beskrivelse av gjennomsnittsværet på et sted eller område, og forteller noe om værforholdene på denne plassen over tid.

Eirik Førland og Inger Hanssen-Bauer ved Norsk Meteorologisk Institutt, seksjon for klimaforskning.

Foto: Magnar Evertsen

forventer vi faktisk mer nedbør over det meste av Norge, men hvordan dette vil påvirke snømengden er avhengig av når nedbøren kommer og temperaturen, svarer Inger Hanssen-Bauer på spørsmål om de siste tre vintrene med lite snø gir et bilde av hvordan vintrene blir fremover.

Store snømengder som i 1997 og 2000 synes å være en del av det nye klima-mønsteret. – Vi forventer større variasjoner fra år til år enn tidligere, også i forhold til vinternedbøren, og da blir det oftere enten ekstremt lite eller ekstremt mye snø. At våren kommer tidligere, slik den har gjort de siste par årene, er imidlertid noe vi ut fra våre modeller mener vil

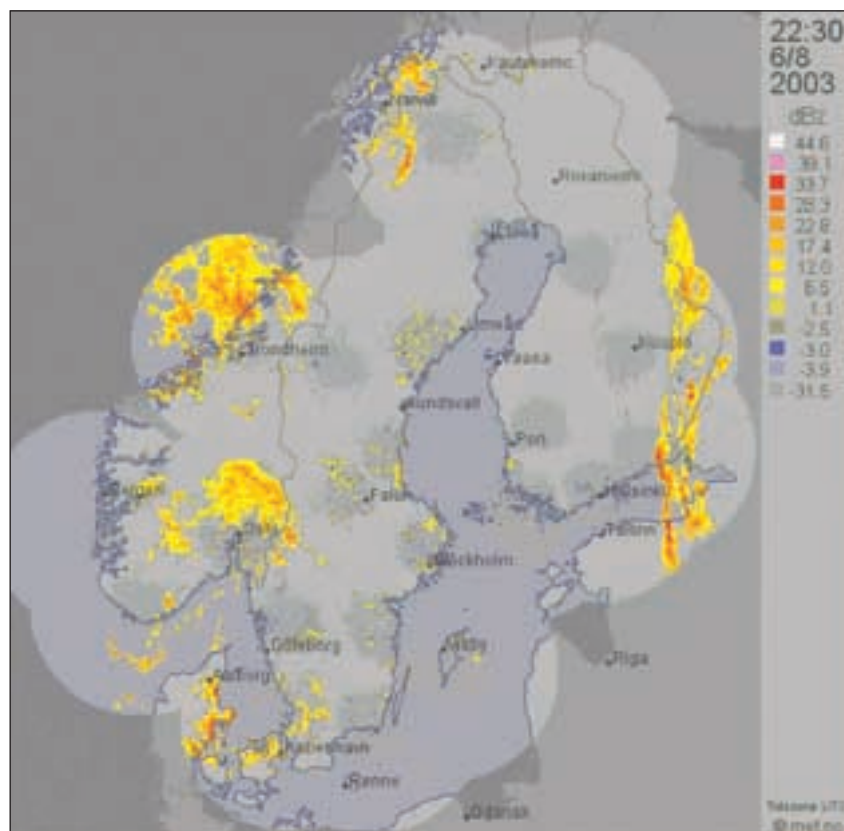
skje oftere enn tidligere, melder Hanssen-Bauer.

Langsiktige værmeldinger

Modellene klimaforskerne bruker begynte som meteorologiske modeller, lik de som fremdeles brukes til vanlig værvarsling. Etter hvert har de utviklet svært kompliserte totalmodeller. En gang i fremtiden tror de det vil være mulig å gi langtidsvarsel for flere måneder om gangen, riktignok med en ganske stor grad av usikkerhet.

Hvorfor er værmeldinga alltid mer presis i Sør-Norge enn i Nord-Norge?

– Det skyldes dels at hele Norge sør for Mosjøen er dekket av såkalte værradarer hvor man kan se nedbørs-partikler som snø og regn (se figur oppe t.h.). Disse gjør at man kan gi svært presise værvarsel for inntil ett døgn. Planer om slike kostbare radarer finnes også for Nord-Norge. Det er gitt byggetillatelse for et slikt anlegg på Røst i Lofoten, forteller Eirik Førland. I tillegg hevder han det generelt er vanskeligere å forutsi været i nord fordi kald polar og mild havluft møtes der, samt at det er lengre mellom målestasjonene i nord enn i sør.

Golfstrømmen

Noen forskere har hevdet at klimaendringen kan gjøre at Golfstrømmen stopper opp eller snur, noe som vil gi et langt kaldere klima i Norge. Dette tror ikke forskerne ved Meteorologisk institutt er noe vi som lever i dag får oppleve. – De fleste modeller vi kjenner gir en liten reduksjon i

Golfstrømmen, men dette tror vi ikke vil få noen betydning for klimautviklingen i Norge de første 100 år. Hva som skjer med Golfstrømmen på lengre sikt enn om 100 år er likevel veldig usikkert, og det gjenstår fremdeles mye forskning før vi har modeller som kan si oss noe sikkert om det, avslutter forskerne.

Drivhuseffekten

Når vi er inne i et drivhus, kjenner vi fort at temperaturen er høyere inne enn utenfor. Dette skyldes at glasset slipper inn solstrålingen, mens varmestrålingen fra bakken blir hindret i å slippe ut. Jordas atmosfære virker på samme måte som drivhustaket. I atmosfæren er det gasser som slipper inn solstråling og som samtidig hindrer varmestråling fra jorda i å slippe ut. Derav navnet drivhuseffekten, som er en helt naturlig og viktig effekt for å

gjøre temperaturen levelig på jorden.

I dag er mange engstelige for at stadig større utslipp av såkalte klimagasser til atmosfæren kan øke denne drivhuseffekten. Klimaforskere forventer at dette vil gi klimaendringer som økt temperatur, høyere vannstand og hyppigere flom og tørke. Menneskenes økte forbruk av olje, gass og kull, gir økende utslipp av karbondioksid (CO₂) og andre gasser til atmosfæren. Karbondioksid, er i likhet med metan, lystgass,

ozon og vann, såkalte drivhusgasser.

Tiltak for å begrense omfanget av slike klimaendringer er blitt viktige politiske målsetninger både nasjonalt og internasjonalt. De fleste forslag går ut på å begrense utslipp av klimagasser til atmosfæren. Den viktigste klimagassen som mennesker har kontroll over er karbondioksid (CO₂), og en stor del av oppmerksomheten rettes mot begrensninger i utslipp av denne gassen.

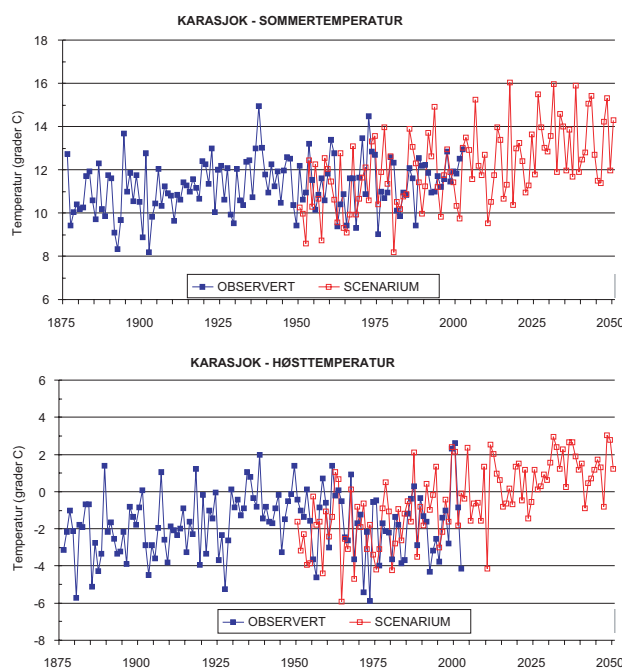
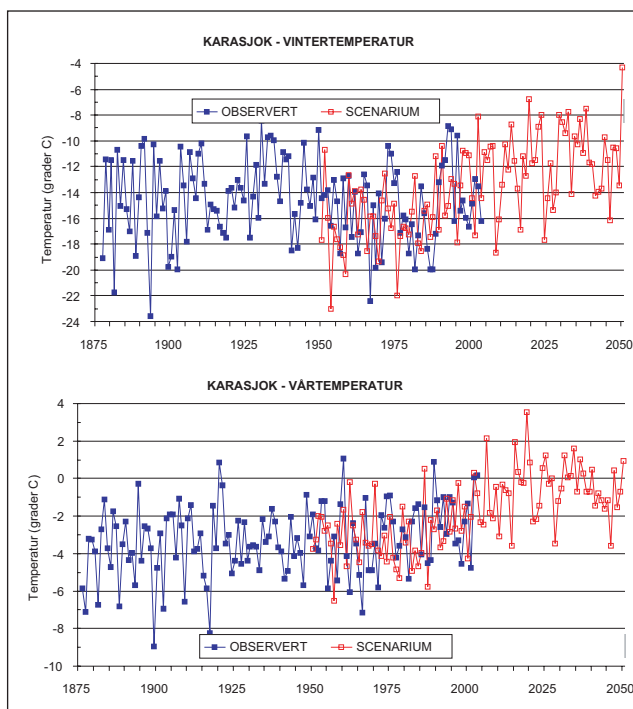
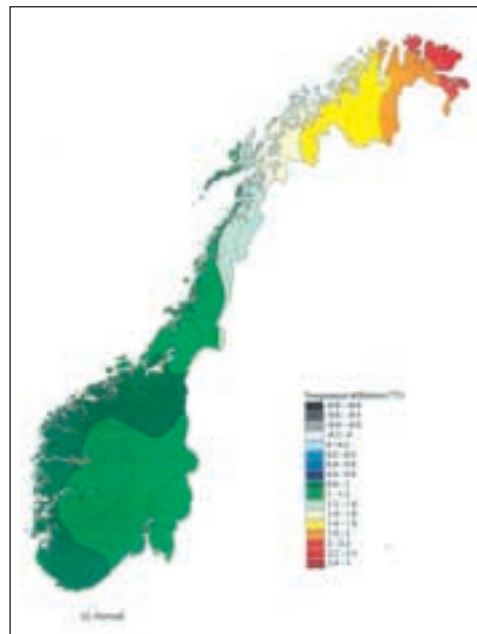
Temperaturendringene de neste 50 år

De største temperaturøkningene forventes i Finnmark, og spesielt helt øst i Finnmark hvor den årlige gjennomsnittstemperaturen forventes å øke med 2,2–2,4 grader celsius (mørkerødt) frem til 2049. I Røros-området forventes temperaturøkningen i samme periode å være på mellom 0,8-1,0 grader (mørke grønn). Den største temperaturøkningen forventes å komme om vinteren og høsten, og minst økning i gjennomsnittstemperaturen forventes om sommeren.

For vanlige folk vil det være vanskelig å merke at gjennomsnittstemperaturen går litt opp. Forskerne forventer nemlig at det også i fremtiden

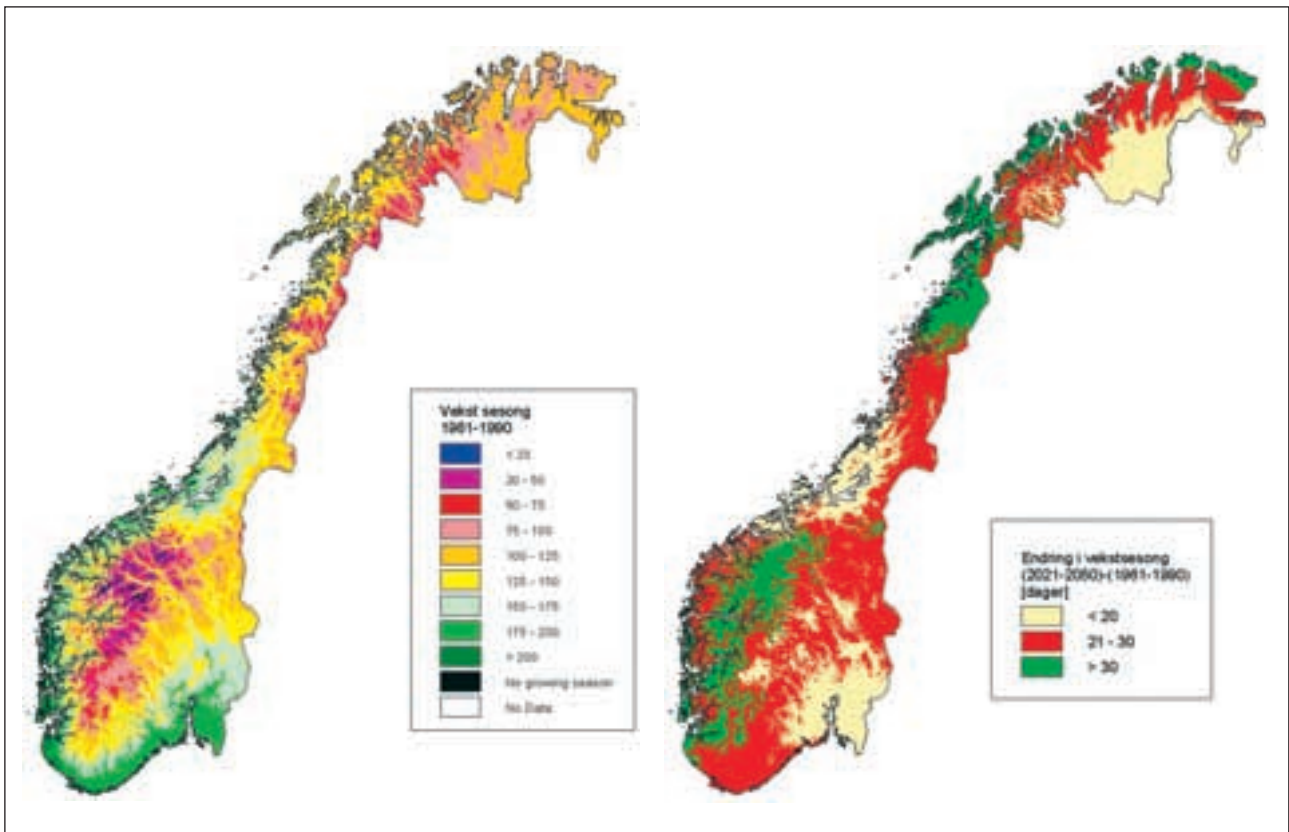
Kartet viser hvor mye forskerne mener temperaturen vil øke i ulike deler av Norge de neste 50 år. Rødt viser størst temperaturøkning, mørkegrønt viser mindre økning.

vil være noen år som er varmere og kaldere enn andre, men forskerne tror de årlige svingningene vil svinge rundt en stadig høyere gjennomsnittstemperatur. For å vise hvordan forskerne tror disse temperaturendringene vil bli, har de laget fire figurer for Karasjok (se under). I figurene har de med blått lagt

Blå strek viser målte temperaturer og rød strek viser modellerte sesongtemperaturer i Karasjok. Vinter=Des–Jan–Feb, Vår=Mar–Apr–Mai etc. Den røde modellerte streken gir ikke «riktige» temperaturer for enkeltår, men den bør gi en realistisk spennvidde for temperaturen.

Norwegian Meteorological Institute met.no

Temperaturøkningen medfører at også vekstsesongen øker.

inn temperaturmålingene for alle årstider fra målestasjonen i Karasjok tilbake til 1875. Vintertemperaturen er gjennomsnittstemperaturene for des.–feb., vår er mars–mai, sommer er juni–aug., og høst er snitt-temperaturene i sept.–nov. Med rødt har forskerne lagt inn hvordan de tror temperaturutviklingen vil bli i Karasjok de neste 50 år. Svingningene i fremtiden (rødt) er kun lagt inn for å vise at temperaturen vil fortsette å svinge fra år til år. Av figuren ser vi imidlertid at forskerne forventer at snitt-temperaturen vil øke noe for alle årstider.

Selv om temperaturendringene kanskje ikke synes å være så store, så kan de få store konsekvenser for plante- og dyrelivet. Noen graders økning i gjennomsnittstemperaturen vil forlenge vekstsesongen, og dermed vil utbredelsen av ulike plante-, insekts-, og dyrearter flytte seg mot nord og oppover i fjellet. Opprinneli-

ge arter vil kunne bli utkonkurrert av nye sørligere arter.

Klimaforskerne har laget et kart som viser hvor mye de forventer at vekstsesongen vil bli forlenget i ulike deler av Norge de neste 50 år (se over).

På kartet til venstre kan vi se at vekstsesongen i reindriftsområdene frem til i dag stort sett har ligget under 150 dager. På figuren til høyre ser vi hvordan klimamodellene for-

venter at vekstsesongen vil øke frem de neste 50 år. At vekstsesongen øker med 20–30 dager vil gjøre at nye plante-, dyre og insekter vil spre seg nordover og oppover i fjellområdene. Mange gamle reineiere har for eksempel observert at bjørkeskogen har flyttet seg oppover i fjellet de siste tiårene. Andre har observert nye insekter og fugler. Mye tyder på at forskerne har rett... Eller hva tror du?

Om klimamodellene

I forskningsprogrammet RegClim har klimaforskerne utarbeidet avanserte regionale modeller som gir scenarier om hvordan klimaet vil endre seg i våre områder de nærmeste 50 år. Med utgangspunkt i disse modellene har forskerne laget «værvær» (scenarier) for ulike

deler av landet. Modellene tar utgangspunkt i historiske klimatiske målinger, og har tatt hensyn til menneskenes utslipp av klimagasser, og effekten av aerosoler (svevende partikler som reflekterer solstråling).

– Vi hadde aldri mildvær i januar

Jonas Danielsen (70) er ikke i tvil om at det har skjedd store endringer i klimaet. Nestoren blant reindrifterne ved Femunden har opplevd mang en mild vinter og tørr sommer de siste årene.

Av Per Torbjørn Jystad

– Vinteren var alltid kald også før jul, men de siste årene har vi opplevd mildvær nesten med regn til og med i januar. Det har jeg aldri vært med på før, sier Jonas Danielsen.

– Drevsjø straks sørøst for Femunden var alltid kjent for kulda men der hadde vel ikke engang minus 30 i år. Før jul var det også vanlig at det kom mye mer snø. Det har også endret seg, supplerer han.

70-åringen med tilhold i Gutu litt øst for Elgå-grenda er ikke bare rein-eier. Langt utenfor distriktet er han også kjent for sine kunstverk. Kniver og belter som havnet både i kongelig eie og som attraksjoner under OL på Lillehammer i 1994.

Fra østsiden av Femunden har han drevet med rein brorparten av livet. Naturen og reindriften har gitt mange minner. Fra 80-tallet og utover begynte Danielsen for alvor å legge merke til at det skjedde noe med klimaet i distriktet. Blant annet er vierkjerrene nesten død ut, påpeker han. Rundt sommerboplassen er det bare tørrkvist igjen.

Han mener også at det er mye mindre av fjellris – den lave bjørka med musører. Det er heller ikke bare om vinteren man ser tydelige tegn på skiftende vær. Somrene er også blitt tørrere. I år kom våren svært tidlig.

Naturen i endring. Jonas Danielsen er pensjonist men fortsatt med i driften. Han mener å se tydelige tegn på at klimaet har endret seg. Kunsten med inspirasjon fra distriktet har gjort at han selv er en kjent skikkelse også utenfor Femundstraktene. Dette beltet er ikke til salgs – noe skal man jo beholde.

Foto: Per Torbjørn Jystad

Kalvingen var ferdig før normal tid og varmen fikk reinen til å trekke ned i skogen. Hva temperaturøkningene har å si for reinen er likevel vanskelig å svare på.

– Egentlig er mildværet om vinteren positivt. Vi har heller ikke noen store problemer med ising i disse områdene, skyter han inn.

Å sammenligne reinflokkene i dag med de flokkene man hadde tidligere lar seg heller ikke gjøre. I 1978 ble den gamle reinstammen slaktet ut og nye dyr hentet fra Snåsa, Sverige, Høylandet og Oppdal.

– Den gamle stammen var fæl til å trekke helt sørover til Rendalsølen. Den var mer vill enn de dyrene vi har i dag. I alle fall om sommeren, forteller han.

Selv om det er vanskelig å vurdere hva klimaet betyr for reinen, ser Danielsen endringer i

resten av faunaen. En voksende elgbestand er et tegn.

– Elg var noe man så svært sjeldent i tidligere tider. Nå er den ofte inne helt ved husene, forteller han.

Mer skogsfugl er et annet synlig bevis. – Bestanden har i alle fall tatt seg mye opp, sier Danielsen.

Rypebestanden var også bedre før. Han kan nesten ikke huske annet en at rypejakta var konstant god.

– Men det har vært lite rype de siste årene. Før var jeg en ivrig jeger, men med mindre fugl og høyere alder er det blitt mindre jakt.

Bruk PC til å fylle ut:

- Reindriftsregnskap m/Næringsoppgave
- Opplæring
- Datakurs for reindriftnæringen

Pakketilbud!

Kontakt oss på post@reindata.no eller 78 99 21 50

Gazirdanniibi:

Dološ árbevierru, vai ođđa hutkkus?

Krumkniven:

Urgammel tradisjon eller moderne oppfinnelse?

Av Leif Pareli, Norsk Folkemuseum

Boazodoallooddasiin nr. 2, 2003 čállo ahte gazirdanniibi lea adnon nu guhká go boazodoallu lea leamaš. Ahte dát ipmárdus maiddá lea earáin bohtá ovdan Ságat-áviissas, gos 67 jahkásaš boazosámi nisu lohká ahte gazirdanniibi lea adnon don doloža rájes ja nu guhká ahte son ii dieđe álguu.

Lea go duohta ahte gazirdanniibi lea nie dološ, dego eamisámi symbolalaš dávvir?

Okta boarráseamos čálalaš muitalusain njuovvama birra lea Johan Turi girjjis *Muitalus sámiid birra/En bog om Lappernes Liv*, mii almmuhuvui 1910:s. Doppe muitaluvvo ahte bohcco godde dainna lágiin ahte čuggeje milgii, ja dan orrot dahkan dábálaš, njulges niibbiin. Ii muitaluvvo mihkke dan birra ahte sis livččii sierra niibii dasa. Gazirdanniibii ii ge namuhuvvo Ossian Elgströma vuđolaš girjjis *Karesuandolapparne* (1922). Son válddahallá dárkilit iešgudetlágan niibbiid ja dohpaid, sihke govaid ja teavstta bokte, muhto soju niibbi gal ii namut. Baicca nanne čielgasit ahte: «Niiberuovddit ... leat govdadat ja njuolgadat. ... Šimir lea njuolgat.» Son muitala njuovvama birra juste seamma ládje go Johan Turi: «...snáhpát čuggejuvvo niibi bohcco váibmui gitta

nađa duohkáí.» Seammaládje go Turi nai, de čállá son ahte boazu čuočeha mañjel go lea čuggejuvvon (giehtaduvvon), muhto jápmá jođánit ja gahččá fas dakkavide.

Na gos ja goas de bohtá gazirdanniibi? Eanandoalodepartemeantta čállosis 19.4.1937 daddjo: «Leat dárkilit guorahallan humánalaš vugiid bohcco goddimii. Bohcco dovddagovddáš lea stuora vuoiñjamaččaid ovdabeali bajárvaddas. Boazu ii jámál jus dán guovddáža doaibma ii botkejuvvo, ja dat dahkko dušše go báhčá njuolga stuora vuoiñjamaččaide, dahje go čugge vuoiñjamaččaide, namalassii đugge niskái niibbiin mas lea dakkár sodju ja guhkkodat ahte deaivá ja ollá stuora vuoiñjamaddaide. Eanandoalodepartemeanta lea ráhkadahtán dakkár niibbi ja dat lea sáddejuvvon buot orohagaide riikkas.»

Dát doallá deaivása dieđuid ektui informánttain dan birra ahte gazirdanniibi bodii dábálaš atnui mañjel soadi. Boares vuohki, giehtadeapmi (dábálaš niibbiin váibmui čugget), geavahuvvui almmotge ain guhká. Dáiddii leat boares dábi dihte, muhto maiddá danne go varra čoahkkana goruda sisa go bohcco čugge váibmui – giehtada.

Gos de bodii soju gazirdanniibi? 1985:s oaččui Norsk Folkemuseum

Foto: Magmar Evertsen

čoak-
káldaga
mas ledje
14 njuovvan-
niibbi, iešgudet
guhku ja iešgudet

hámis, muhto visot ledje sojul. Niibbit ledje leamaš muhtun kantuvrras Zoologalaš Museas, ja ledje musea guhkes áiggi bargi Leif Natvig (1894–1975) čoaggin dávvirat. Natvig dutkkai divrriid, ja lei 1920-jagiin mángga gearde sámiid luhtte Essand ja Riasten orohagain dutkame gurbmálotiid jd. ja movt dat ledje bohccuide giksin. Dáid parasitaid dutkama olis oahpai son olu bohcco fysiologiija birra. Dán máhtu vuodul ráhkadahtii son – oaivegávppoga elliid-suodjalussearvvi sávaldaga mielde – niibbi mainna boazu jápmá jođánit ja bákčasiid haga. Boadusin šattai dat maid geavahanrávvagis gohčodedje *Norsk slagtekniv for ren, model 1925, utarbeidet av dr. C. Aaser og konservator Natvig for Norsk Kvindeforening til Dyrenes Beskyttelse* (Norgga boazonjuovvanniibi, model 1925, man dr. C. Aaser ja konservator Natvig leaba ráhkadahtán Elliid-suodjalusa Nissonjuhkosa ovddas).

Geavahanrávvagis čilgejuvo dárkilit →

«Krumkniv har vært brukt like lenge som det har vært drevet tamreindrift» heter det i Reindriftnytt nr. 2 2003. At denne oppfatningen er utbredt fremgår også av et intervju i Sagat 24.juni i år, der en 67 år gammel kvinne i reindriften sier: «Krumkniv er brukt i uminnelige tider og så lenge at jeg vet ikke starten.»

Men er det tilfelle at den krumme slaktekniven har en slik lang historie, nærmest som en slags ur-samisk symbolgjenstand?

En av de eldste beskrivelser av slakting i reindriften finnes i Johan Turis berømte bok fra 1910, *Muittalus samid birra/En Bog om Lappernes Liv*. Der fremgår det at slakting foregikk ved at reinen ble stukket i *hjertet*, og det etter alt å dømme med en vanlig, rett kniv. At det skulle finnes en egen kniv som ble brukt ved slaktingen, sies det ingenting om. Heller ikke nevnes krumkniven i Ossian Elgströms meget detaljerte bok *Karesuandolapparna* fra 1922. Han beskriver nøye ulike kniver og slirer, både i tekst og i tegninger, men noen krum variant nevner han ikke. Tvert om fastslår han uttrykke-

lig: «Knivbladet ... har brede og raka klingor. Ryggen er alltid rak.» Hans beskrivelse av slaktingen stemmer for øvrig helt med den hos Johan Turi: «i nästa ögonblick sitter kniven ända till skaftet i dess hjärta.» Som hos Turi skildres hvordan reinen etter sticket reiser seg og står et øyeblikk før den faller død om.

Hvor kommer så krumkniven, og nakkesticket, inn i bildet? I en skriftelse fra Landbruksdepartementet datert 19. april 1937 heter det:

«Spørsmålet om human avlivingsmåte for rein har vært inngående undersøkt. Reins følelsescentra ligger i forreste, øverste kant av den store hjerne. Bedøving av reinen kan ikke finne sted uten at disse følelsescentra blir satt ut av funksjon, og dette kan bare gjøres ved 1.

Skudd direkte inn i den store hjerne, eller ved 2. Hjernestikk, dvs. et stikk som går inn gjennom nakkeåpningen og utføres med en kniv av sådan lengde og krumning at den rekker frem til dyrets storhjerne. Landbruksdepartementet har latt utarbeide en kniv som har (denne) egenskap... Denne kniv er sendt ut og fordelt i alle landets reindistrikter.»

Dette stemmer med informantopplysninger om at krumkniven kom i bruk i de første etterkrigsårene. Den gamle slaktemetoden, hjertestikk med vanlig kniv, ble likevel ennå brukt lenge. Dels kanskje av gammel vane, dels av den praktiske grunn at hjertesticket og den medfølgende døds kampen bedre fikk blodet ut av kjøttet.

Hvor kom så den krumme slaktekniven fra? I 1985 kom det inn til Samisk samling ved Norsk Folkemuseum en samling på 14 slaktekniver, litt forskjellige i lengde og utforming, men alle av den krumme typen. Knivene hadde ligget på et kontor på

Zoologisk Museum, og var etterlattenskaper etter museets mangeårige medarbeider Leif Natvig (1894–1975). Natvig var insektsforsker, og hadde i 1920-årene flere opphold hos samene i Essand og Riasten for å studere reinbremsen og hvordan den var til plage og skade for reinen. Men studiet av denne parasitten ga ham også bredere kunnskaper om reinens fysiologi. Disse kunnskapene førte igjen til at han – for øvrig på oppdrag fra en dyrebeskyttelsesforening i

hovedstaden – utviklet en slaktekniv som kunne brukes til rask og smertefri avlaving av tamrein. Resultatet ble det som i bruksanvisningen kalles *Norsk slagtekniv for rein, model 1925, utarbeidet av dr. C. Aaser og konservator Natvig for Norsk Kvindeforening til Dyrenes Beskyttelse*.

Bruksanvisningen beskriver detaljert hvordan man skal gå frem for å avlive reinen hurtig og smertefritt, ved stikk gjennom nakkehullet inn i hjernen. Er sticket riktig utført styrter reinen øyeblikkelig bevisstløs om. At dyret virkelig er bevisstløst kan man forsikre seg om ved at øyet ikke blunker ved berøring.

Her har vi altså opprinnelsen til den «urgamle» krumkniven – den ble skapt for mindre enn åtti år siden, og tatt i allmenn bruk først enda senere. Kanskje det beste beviset på at den har vist seg både effektiv og praktisk er det at den nå tas i forsvar av næringen selv, og det til dels med historiske argumenter. Da kan det være greit å ha de historiske faktaene på plass. Om krumkniven så overlever direktivene fra Brussel, ja det gjenstår å se.

Reindriftnytt vil i neste utgave se om det finnes andre forklaringer på krumknivens historie.

Leif Pareli.

→ movt niibbiin jođániit ja bákčasiid haga goddá bohcco, go čugge niskki bokte njuolga vuoinjamaččaide. Go riektá čugge, de boazu dakkaviđe jámálga. Ahte dat lea duodai jámálgan, dovda das go boazu ii ravkal go čalbmaí guoskkaha.

Die lea «dološ» gazirdanniibbi vuolgga – dat lea ráhkaduvvon vuollel 80 jagi áigi, ja bođii dábálaš atnui mihá mañjel. Buoremus duodástus dasa ahte gazirdanniibi lea leamaš sihke heivvolaš ja buorre soaitá leat dat ahte ealáhus ieš dan garrasit bealušta, ja geavaha vel historjjálaš ákkaid nai. Dáidá almmotge leat vuogas ahte historjjálaš bealít leat čielgasat. De leaš vel oaidnit ceavzá go gazirdanniibi Brüssela gáibádusaid vuostá.

TIL MINNE OM

Reindriftsagronom John Lasse P. Loso

Født 18.10.28 – Død 17.05.03

Det var vemodig å få budskapet om at John hadde gått bort. Tomrommet etter en hedersmann, en tidligere god og lojal kollega følte sterkt. Minnene strømmet på om en vennlig kamerat i arbeid og fritid, et menneske som bød deg humor og en utstrakt hånd.

John vokste opp i en reindriftsfamilie i Kautokeino og hadde 3 søsken. Det var for han i likhet med andre barn i reindriftsmiljøet den gang at de skulle bli reindriftsutøvere, andre tilbud var det ikke. John vokste opp med beskjeden skolegang, men reindriften lærte han og reindriftsutøver ble han og var det til godt voksen alder. Han ble venn med naturen og dette vennskapet varte livet ut. Livet på vidda ga mange opplevelser, men den tøffeste opplevde han antakelig høsten 1944 som sekstenåring. John og en kamerat av han skulle føre familiens reinflokk over bilveien på Sennaland, men det var ikke enkelt for okkupasjonsmakten hadde bygd en tretunnel over det meste av veistrekingen på fjellet. I forsøket på å omgå tunnelen ble de stoppet av tyskerne og tatt til fange. Etter en stund oppsto det en situasjon som ga ungguttene muligheten til å rømme og de la til beins, men de ble oppdaget og beskutt. Ingen av dem ble truffet og de kom seg over nærmeste bakketopp og da steg troen på at de skulle lure forfølgerne, og det gjorde de på grunn av sine ferdigheter på vidde og fjell. Foreldrene til guttene fikk relativt rask melding om at guttene var tatt til fange og skutt. Da guttene etter en tid dukket opp ble de selv-

følgelig både forferdet og glad. «Vi hadde gode komager og de hadde støvler, og da så»... var Johns lakoniske kommentar etterpå. Det kan vel tenkes at denne dramatiske episoden satte dype spor i unggutten, men han snakket sjelden om den senere. Kanskje var episoden en del av det som gjorde han til et omtenksomt menneske, slik han var i alt han foretok seg. En egenskap som kom godt med når posisjonen senere ble tøff.

I ung alder fikk John et helseproblem og fikk operert bort den ene lungen. Han levde mesteparten av sitt voksne liv bare med en lunge. De færreste av hans arbeidskamerater og omgangskrets visste noe om dette desto mindre fordi hans livsglede, humor og pågangsmot preget han som menneske. Det sier noe om hans sterke indre kraft og vilje, som også kom til uttrykk i andre sammenhenger.

Det er nærliggende å anta at lungeoperasjonen var en sterk medvirkende årsak til at han skaffet seg noe utdannelse slik at han kunne få seg et lettere fysisk yrke enn reindriften. Det første steget ut i det ukjente var debut som filmskuespiller hos Per Høst i filmen Sami Jahki og det varte i 3 år. Deretter fulgte vel 2 år ved kommunekassererkontoret i Kautokeino. Derfra gikk turen til Norges geologiske undersøkelser i Biedjovagge som kasserer og regnskapsfører i vel 1½ år. Derfra flyttet han til Luftforsvarets stasjon i Kautokeino og var der regnskapsassistent i 2 år. De neste 7 årene var han fullmektig ved Kau-

tokeino formannskapskontor. Men i alle disse årene var nok hans tanker mest opptatt av reindriften.

I slutten 1972 fikk han muligheten til det som opptok han mest, å gjøre noe for reindriften gjennom et engasjement som kontorfullmektig ved Vestfinnmark lappfogdkontor. Bare ett år etter ble han konstituert som lappfogd og var det i 9 måneder. Deretter ble han sekretær ved samme kontor. I 1976 ble han ansatt som lappfogd i Vestfinnmark, en stilling som ble omdøpt til reindriftsagronom i 1980. Han ble i stillingen til 31. juli 1989 da han sluttet av helsemessige årsaker. Til tross for beskjeden teoretisk utdannelse utførte han sine tjenester som lappfogd og reindriftsagronom på en bemerkelsesverdig god og respektfull måte. Reindriften og reindriftsmiljøet kjente han fra alle sider, og forvaltningsansvaret lærte han seg raskt. Han var omtenksom og satte sin ære i å være punktlig og redelig i sin saksbehandling og sine avgjørelser. Det ga han stor respekt både hos reindriftsutøvere, medarbeidere, kolleger og andre han kom i samarbeid med. Han var en hedersmann, og det gjør meg godt i minnet at jeg fikk være hans kollega og kamerat. Den samme følelsen har hans medarbeidere og kolleger i Reindriftsforvaltningen bekreftet overfor meg og bedt meg bringe dette frem i minnet om reindriftsagronom John Lasse P. Loso.

Alta i august 2003

Ole K. Sara

Skuespiller og reineier

Nils Peder Gaup har absolutt talent som skuespiller og han har noe å falle tilbake på om han velger å slutte med reindrift. Det mener NRK-Sameradio-kjendis Ole Rune Hætta.

Av: Agnar Berg

Gaup bor i Azze i Kautokeino og har rein på øyene i Nord-Troms om

Reineier Nils Peder Gaup spilte campingplassinnehaver i NRK-serien «Hillagurra». Foto: Agnar Berg

NORIMEX AS

7760 Snåsa

leverer

det du trenger av
gjerdemateriell.

Be om et tilbud!

Tlf 74152154

mobil 97078220

fax 74152330

eller internett:

www.norimex.no

sommeren. Men han er kanskje mer kjent som skuespiller enn som reineier etter å ha hatt hovedrollen som campingplassinnehaver Benny Boine i Ole Rune Hætta's serie «Hillagurra». «Hillagurra» gikk over seks episoder, hver på 30 minutter.

– Jeg synes det var spennende å være med på innspillingen av serien og jeg har fått positive kommentarer etter at serien var på TV, sier Gaup.

«Hillagurra» er imidlertid ikke den første TV-opptreden til Nils Peder Gaup. Han spilte sheriff i NRK-serien «Kakaos» som gikk på TV for 4–5 år siden. Mens den første serien var delt opp i flere sketsjer, var det en rød tråd i handlingen i «Hillagurra». Gaup mener at den siste serien også var mer profesjonelt lagt opp.

Hætta og Gaup har kjent hveran-

dre i flere år og Hætta sier at han tar kontakt igjen med reineieren om det skulle bli en ny serie.

– Det frister til gjentakelse, i hvert fall når en får god kritikk. Det er også veldig artig å jobbe sammen med Ole Rune, sier Gaup.

Etter «Kakaos» fikk Nils Peder Gaup tilbud om å arbeide for Beavvaš Sámi Teáhter, men han sa nei fordi det ble for mye turnéarbeiding. Ikke nok med at reineier Nils Peder Gaup har vært med i to NRK-serier. Han har også en sønn på fem år som har en av hovedrollene i spillefilmen «Bazo» som lanseres i høst.

– Det er egentlig en stor sak for en så liten gutt og vi prøver å skjerme han så godt vi kan fra media. For mye oppstyr rundt han kan virke negativt på han, sier faren.

Returadresse:
REINDRIFTSFORVALTNINGEN
Markveien 14, 9510 Alta

Adresser i Reindrifftsforvaltningen

Alta

Markveien 14, 9510 Alta
Tlf. 78 45 70 20 - Faks 78 45 70 49
E-post: alta@reindrifft.no

Øst-Finnmark

Boks 174, 9735 Karasjok
Tlf. 78 46 87 00 - Faks 78 46 87 01
E-post: karasjok@reindrifft.no

Vest-Finnmark

9520 Kautokeino
Tlf. 78 48 46 00 - Faks 78 48 46 10
E-post: kautokeino@reindrifft.no

Troms

Boks 1183, 9326 Bardufoss
Tlf. 77 85 09 40 - Faks 77 85 09 49
E-post: moen@reindrifft.no

Nordland

Sjøgata 78, 8200 Fauske
Tlf. 75 60 02 60 - Faks 75 60 02 61
E-post: fauske@reindrifft.no

Nord-Trøndelag

7760 Snåsa
Tlf. 74 13 80 50 - Faks 74 13 80 51
E-post: snaasa@reindrifft.no

Sør-Trøndelag/Hedmark

Boks 121, 7361 Røros
Tlf. 72 41 15 46 - Faks 72 41 00 72
E-post: roros@reindrifft.no

Fastholder jakt på Hardangervidda

Direktoratet for naturforvaltning (DN) fastholder at det skal jaktes villrein på Hardangervidda i høst.

Av Per Torbjørn Jystad

DN har etter klagebehandling bestemt at det kan jaktes på 1000 rein på Hardangervidda høsten 2003. Direktoratets vedtak legger med dette grunnlag til en kontrollert og bærekraftig vekst av villreinbestanden på Hardangervidda. Hovedårsaken til at DN tross protester vil ha jakt, er at villreinen på Hardangervidda har dårligere kondisjon enn ønskelig.

Klagebehandlingen startet etter at Villreinutvalget for Hardangervidda truet med å legge ned sitt arbeid. Utvalget ønsket en fredning fordi bestanden nå er under 5.000 dyr. Den er mindre enn på 50 år og bare halvparten av målsettingen om ca. 10.000 dyr. Villreinutvalget fikk blant annet støtte fra professor Reidar Borgstrøm ved Norges landbrukskøleskole. Han trakk frem i et intervju med NRK Hordaland at den lave bestanden har ført til en klar forbedring av kvaliteten på dyra.

DN viser på sin side til at data fra den langsiktige overvåkingen av villrein i Norge, der villreinen i Hardangervidda villreinområde i

lengre tid har hatt lavere kondisjon enn ønskelig. Situasjonen ser ut til å ha bedret seg noe de siste par år, men det er fortsatt viktig å holde fokus på målet om en villrein i god kondisjon, fremholder direktoratet i sin melding.

Stammen er videre betydelig redusert de seinere år, hvilket har vært en bevisst strategi for å bedre reinens vilkår. Det må også legges til at selv om bestanden er redusert, så innehar Hardangervidda fremdeles den mest tallrike villreinbestanden i Norge. Direktoratet legger til grunn at det nå er rom for å øke bestanden, men samtidig skal en være bevisst at økningen i bestandsstørrelse ikke skal gå på bekostningen av kondisjonen.

I forvaltningen av villreinbestander med lav kondisjon må forvaltningsmyndigheten sikre at en unngår en rask og ukontrollert bestandsvekst. Dette hensyn må være overordnet, slik at en unngår sterke svingninger i bestanden slik en har sett flere ganger gjennom de siste tiår. Blant annet ble villreinen fredet i 1971 og 1972 hvilket førte til en svært rask vekst i bestanden. En strategi med kontrollert vekst bidrar til å sikre en stabil avkastning på sikt og gir større forutsigbarhet både for rettighetshavere og jegere, melder DN.